

V

**STRADANJA U OKUPIRANOM
BRČKOM**

1. Teror u Gradu

Odbrambene linije koje su Bošnjaci i Hrvati uspostavili početkom maja 1992. godine, sa neznatnim izmjenama, ostale su sve do kraja rata. Branioци su ginuli na linijama, a narod na slobodnoj teritoriji. Živjelo se teško, bez hrane, odjeće, obuće, lijekova, smještajnog prostora. Ipak, bilo je neuporedivo bolje u odnosu na život Bošnjaka i Hrvata koji su ostali u Brčkom, pod srpskom vlašću.

“Po gradu se uopšte nije smjelo hodati”, kaže Jasminka Selimović. **“Kada sam izlazila pokrivala sam se maramom da me ne bi prepoznali. Nismo imali nikakva prava. Mogao te istući i opljačkati ko je htio. Nismo se imali kome žaliti, a i kad bi smo se požalili ne bi nas zaštitili. Živjeli smo u velikom strahu. Nikad nismo bili sigurni da ćemo preživjeti naredni dan.”**¹⁹⁰

“Dvadeset drugog maja 1992. godine na vrata mojih roditelja došli su srpski policajci, razvalili ih, ušli u kuću i zaklali mi oca”, kaže Sadik Ibrišević. **“Sva usplahirena dotrčala je majka i to mi saopštila. Probudila me je i rekla: ‘Sine, otac je mrtav.’ Mislio sam da je umro prirodnom**

¹⁹⁰ Arhiv TV BiH, film “Dossier Brčko”, Izjava J. S.

smrću, jer je bio star, imao je sedamdeset devet godina. Onako bunovan skočio sam i otišao da vidim šta se desilo. Vrata su bila razvaljena, a na podu hodnika i po zidovima bila je krv. Oca sam našao u kuhinji, u lokvi krvi. Očito, nije odmah umro. Pitao sam majku šta je čekala, što nije odmah došla po mene. Rekla je da nije mogla, jer se onesvijestila. Kada se razdanilo, otišao sam u SUP i prijavio smrt oca.

Iz SUP-a su došli na uviđaj: Cvjetko, policajac Vaso i sudija Žarko. Obavili su uviđaj i dozvolili mi da sahranim oca. Sahranio sam ga u brčanskom mezarju. Samo nekoliko komšija i dobrih prijatelja imalo je hrabrosti da dođe i prisustvuje tom činu. Isti dan došli su policajci Vaso i Dragan, obojica, inače, iz Sarajeva i interesovali se da li znamo ko je zaklao oca. Rekao sam da ne znam, a isto tako i majka, ali sam primijetio da je prebljedila kada ih je vidjela. Vasu i Dragana je samo to zanimalo i otišli su. Upitao sam majku zašto je prebljedila kada ih je ugledala. Kaže: ‘Sine, njih dvojica su ti zaklali oca.’ Nedugo poslije toga Vaso i Dragan su ponovo zakucali na naša vrata. Bila je noć i viknuo sam:” Ko je!” Rekli su da otvorim, da je policija. Nisam odmah otvorio. Upitao sam ih šta hoće i zašto dolaze u to doba. Umjesto odgovora čuo sam povik: ‘Sad!’ Vrata

su od udara pukla. Upalili su mi baterijsku lampu u oči da ih ne prepoznam. Jedan od njih me je udario u rame, nogom ili kundakom - ne znam, jer je bio mrak. Posrnuo sam i od bola jauknuo. Majka se probudila i počela da vrišti. Ostavili su mene i počeli nju da tuku. Oborili su je na pod i udarali u glavu. Skočio sam i bacio se preko majke da je zaštitim. Tada su nastavili mene da tuku. Udarili su me četiri puta nekim tupim predmetom u glavu i tri puta uboli nožem u predjelu desnog ramena. Jedan od njih me je, zatim, udario nogom u desnu slabinu i slomio mi rebro. Kada me je ponovo udario u glavu, izgubio sam svijest i pao preko majke. Ne znam koliko dugo sam bio u nesvijesti. Čuo sam da užurbano hodaju po kući, a onda se sve umirilo. Otišli su. Ustao sam, izašao iz kuće i krenuo prema česmi u naselju Prnjavor. Imao sam namjeru da potražim Zdravka Bursaća, šefa u Komunalnoj radnoj organizaciji 'Sava', gdje sam bio u radnoj obavezi. Zdravko se zaprepastio kada me je ugledao. Bio sam krvav i samo u gaćicama, zapravo u onome u čemu su me zatekli. Od udaraca i svega onoga što se desilo zaboravio sam da se trebam obući. Zdravka sam zamolio da me prebaci u Dom zdravlja kako bi mi ukazali pomoć. Rekao je da ne smije. Ipak mi je pomogao, obezbijedio je policijsko auto. Mene su

odvezli na hirurgiju, a majku na Interno odjeljenje. Bez anestezije zašili su mi rane na glavi, a preko uboda na ramenu prešli kao da ništa nije bilo. Od udaraca koje je dobila, moja majka je nakon dva dana umrla. Na smrtnici koju je potpisao dr. Boro Mihajlović stajalo je da je umrla od infarkta.¹⁹¹

Bošnjaci i Hrvati su se krili po kućama. Svako pojavljivanje na ulici bilo je opasno po život. Srbi su se služili raznim sredstvima da bi saznali za njih i da bi ih pronašli.

“Petnaestog septembra 1992. godine, kada je Armija Bosne i Hercegovine oslobodila selo Bukvik”, sjeća se Fadil Redžić, “na tzv. Srpskom radio – Brčkom govorio je profesor Hamdija Čelosmanović, koga smo svi cijenili i voljeli. Pozvao je Bošnjake i Hrvate da izađu iz skloništa i slobodno se kreću gradom. Saznaćemo kasnije da su ga Srbi natjerali na to. Bilo je to kobno za dvije stotine Bošnjaka i Hrvata koje su tada uhvatili. Među njima sam bio i ja. Odveli su nas u Osnovnu školu ‘Jelenka Vočkić’ i devet dana držali bez hrane. Sjećam se još jednog događaja. Komandant Garnizona u Brčkom Pavle Milinković pozvao je putem Srpskog radio – Brčkog građane da slobodno

¹⁹¹ AIIZ, inv.br. 5016, Izjava S. I.

mogu dovesti svoju djecu u Garnizon, da im on garantuje bezbjednost. Veliki broj Bošnjaka i Hrvata mu je povjerovao i kasnije se strašno pokajao. Moja komšinica Munevera Durmić odvela je svoja dva sina - Redžepa i Bajru, zvanog 'Pane'. Srbi su ih ubili prije nego što je Munevera izašla iz Garnizona.”¹⁹²

“Mene su u brčanski Garnizon Srbi doveli 13. septembra 1992. godine”, kaže Enes Hadžić. “Imao sam nesreću da su me taj dan zarobili kod Donjeg Rahića kao borca Armije Republike Bosne i Hercegovine. Prilikom zarobljavanja udarili su me više puta u glavu i stomak. U sobi u koju su me zatvorili zatekao sam Fahrudina Čauševića i Mehu Ćirića iz Čelića. Nakon petnaestak minuta po mene je došao stražar i odveo na ispitivanje. Dok me je kapetan srpske vojske ispitivao o položajima Armije BiH, o kojima ja ništa nisam znao, jedan vojnik me je tukao. Vratili su me u sobu. Nakon kratkog vremena vrata su se ponovo otvorila i u sobu je ušlo nekoliko Srba u civilnom odijelu. Pola sata su me tukli i otišli. Taj isti dan u sobu je ušao moj školski drug Pero Rikanović. Čim me je vidio, počeo me je psovati i udarati. Izvadio je nož i rekao da će me zaklati. I zaista,

¹⁹² AIIZ, inv.br. 5045, Izjava F. R.

počeo je da me kolje. Pošto mi je na vratu napravio ranu, ostavio je nož a izvadio upaljač i počeo da je pali. Kada se zadovoljio na vratu, prešao je na noge. Nožem me je udarao oko pola sata i ja sam se onesvijestio. Dok sam ležao u nesvijesti, upaljačem mi je palio vrat i bradu.

Srpski vojnici su tokom noći u više navrata ulazili u sobu i tukli me. Ujutro su me ponovo odveli na ispitivanje kod kapetana. On me je opet pitao o položajima Armije BiH. U stvari, tražio je od mene da potvrdim ono što je imao već napisano na papiru. Rekao sam mu: 'Druže kapetane, ja od toga što mi čitate ništa ne znam. Vi više znate od mene. Vratite me u ćeliju ili me ubijte.' Vratili su me u ćeliju.

U ćeliju je ponovo ušao Pero Rikanović sa još nekoliko vojnika i izveo me u drugu prostoriju. Prvo me je tukao metalnim federom petnaestak minuta, a onda ostavio feder, uzeo nož i počeo mi rezati kosu. Nekoliko puta mi je namjerno zarezao glavu i krv je potekla. Nakon toga ubacio me u ćeliju. Od zadobijenih udaraca nisam se mogao pomaći, pa su me Fahrudin i Meho odnijeli do ležaja. Ali ni tu noć me nisu ostavili na miru. Odveli su me u onu istu prostoriju. Jedan srpski vojnik zapalio je najlonsku kesu i pustio da mi kaplje po ruci i leđima. Isjekao je zatim kesu i komade

najlona stavio mi među nožne prste i zapalio. Onesvijestio sam se kada sam osjetio miris svoje kože. U ćeliju su ušle, zatim, Srпкиnje koje sam dobro poznavao i takođe me tukle.

To se ponavljalo tako iz dana u dan. Više nije bilo ispitivanja, samo je bila tuča. Petog dana mog zarobljeništvа, sjećam se, Pero Rikanović je doveo jednog srpskog vojnika koga su zvali 'Minus'. U rukama je držao bejzbol – palicu i njom me je počeo tući. Poslije tog udaranja deset dana nisam mogao maknuti nijednim dijelom svog tijela. Fahrudin i Meho su me nosili u WC, gdje sam mokrio krv. Ljekar mi nijednom nije došao da pomogne.

Jedne noći, bilo je oko pola deset naveče, u našu sobu su ubacili Ivicu Jankovića. Po običaju, odmah su ga počeli tući. Ivica je bio pijan, opirao se i psovao im. Ujutro su došli po njega. Kada su ga vratili toliko je bio pretučen da ničim nije mogao maknuti. Četvrti dan je umro u našoj ćeliji.

Šesnaestog dana mog mučenja u Kasarni ušao je vojni policajac i naredio nam da pođemo s njim. Bilo je pola deset naveče. Pred Bolnicom nam je saopštio da treba da damo krv za srpske ranjenike. Krv nam je vadio Rade Crnić, otac direktora Bolnice dr. Momira Crnića. Zamolilo sam ga da mi ne vadi krv iz desne ruke, jer je sva bila u

ranama, ali me nije poslušao. Primijetio sam da je boca u koju se slijevala krv bila znatno veća od standardne koja iznosi 300 ml. Napunio ju je do vrha i rekao da će biti dosta. Moje muke u brčanskoj Kasarni trajale su još šest dana, poslije čega sam razmijenjen. U razmjeni mi je posebno pomogao Jovo Vasić. Želim to da istaknem, jer ni svi Srbi nisu isti.¹⁹³

U okupiranom Brčkom su stradali i pojedini Srbi. Anđelka Arnautalić je bila udata za Bošnjaka Fikreta Arnautalića, što je za srpske ekstremiste bilo neprihvatljivo.

“Ja sam u Brčkom ostala sa bolesnim mužem Fikretom i dva sina Jasminom i Damirom”, kaže Anđelka. “Sina Jasmina su mi odveli odmah na početku rata i za njegovu sudbinu ništa nisam znala. Saznaću sasvim slučajno. Evo kako se to desilo.

Pošla sam na pregled u Dom zdravlja 22. maja 1992. godine, kada me je kod Pošte zaustavio čovjek težak oko stotinu pedeset kilograma. Na sebi je imao svakakvog oružja: noževe, pištolj, bombe, pušku. Pitao me je kuda ću, i ja sam mu rekla. Tražio je ličnu kartu, ali je nisam imala uza se. Pošao je sa mnom kući da provjeri. Uzeo je ključ od

¹⁹³ AIIZ, inv.br. 5017, Izjava E. H.

mene, otvorio ulazna vrata, a onda ispalio metak u pred-soblju. Upitao je gdje mi stoje dokumenti. Pokazala sam mu. Uzeo je novčanik i iz njih izvadio tri partijske knjižice: muža, sina Jasmina i moju. Poderao je knjižice uz psovku da nam jeb'o Tito majku. U novčaniku sam držala 5.000 DM, koje je uzeo i stavio sebi u džep. Vidio je fotografiju Jasminovu i upitao ko mi je to. Rekla sam da mi je to sin. Kaže: 'Ja sam njega zakl'o.' Srušila sam se na pod. Ostavio mi je taj nož, zapravo, našla sam ga na pragu. Još ga uvijek čuvam.

Kasnije ću saznati kako mi je sin ubijen. Odveli su ga u 'Luku', a zatim izveli da im popravljaju kola. U jednom trenutku, dok je bio zabavljen poslom, rekli su mu da trči, da bježi. Nije znao zašto, ali je potrčao. Miloš Milošević iz Vršana kod Bijeljine pucao mu je u jednu nogu, a Kosta Kostić iz Modrana u drugu. Kosta Kostić je onda prišao i zakl'o ga. Prepoznala sam kasnije svog sina u masovnoj grobnici kod Farme. Bio je bez glave.

Miloš Milošević, Kosta Kostić i Rato Stanić, rodnom iz bijeljinskog sela Međaši nisu ubili samo mog sina, nego na stotine Bošnjaka u naselju Kolobara. Oni su harali ovim naseljem. Hodali su po kućama, pljačkali i ubijali koga su htjeli. Nikome za to nisu odgovarali. Ja znam da su ubili

bricu Muhameda Zelenjakovića, njegovog sina i bratića. Ubili su i trojicu braće Terzića: Muhameda, Ekrema i Enesa. Lično sam čula kada se Miloš Milošević hvalio da je u Kolobari silovao svako žensko između trinaest i šezdeset godina starosti.

Nismo smjeli kuću zaključavati. Smio je ući ko je htio i kad je htio. Predstavljali su se kao interventni vod. Među njima je bio jedan koga su zvali Tulija. Majka mi je rekla da mi je u rodu. Opsovala sam joj taj rod. Rekla sam da me je Tulija lično opljačkao, da me je ganjao pištoljem. Ja svoje sestre uopšte više ne prihvatam za sestre, ni brata za brata. Oni su za mene mrtvi. U Brčkom su Srbi počinili strašan zločin. Ubili su sigurno pet hiljada ljudi. Koliko samo u Kolobari nedostaje ljudi, a šta je sa cijelim Gradom. Nije samo Goran Jelisić mnogo pobio. Rame uz rame s njim je Ranko Češić. On je ubio na stotine ljudi. Pa Monika Simonović. Za nju sam čula da je ubijala tako što je ljudima razbijenom flašom parala stomak. Naročito je voljela da žene ubija. Oni u Brčkom, među Srbima, nisu ubice nego junaci. Ja ovo pričam, iako živim među njima, jer ih se ne bojim. Život mi više ništa ne znači. Neku noć sam sanjala svog sina Jasmina. Zove me: 'Mama, što me ne vodiš odavde?' Znam da je ukopan u masovnoj grobnici, ali ne

znam da li je još tamo. Čula sam da su otkopavali grobnicu i bacali živu sodu da unište tragove. Da mi je bar da mu kosti nađem, ako ga već nisam uspjela živog sačuvati¹⁹⁴, kaže Anđelka.

¹⁹⁴ AIIZ, inv.br. 5027, Izjava A. A.

2. Silovanja i seksualna zlostavljanja ✓

Srpski zločinci su, pored masovnih i pojedinačnih ubistava, mučenja i pljačkanja izvršili i brojna silovanja. Po nekim procjenama (do tačnog broja će se teško doći, jer žrtve zbog ličnog dostojanstva, uglavnom, prikrivaju taj zločin), u Brčkom su silovali oko 500 djevojčica, djevojaka i žena.

“Rođena sam 1958. godine u Brčkom i majka sam dvoje djece”, kaže jedna od silovanih žena. **“Rat me je zatekao u kući mojih roditelja. Početkom maja, kada je Grad već bio okupiran, došla su dvojica srpskih vojnika i naredili mi da se obučem i krenem sa njima. Odveli su me u već pusto naselje Ciganluk i uveli u neku kuću. Tu su me obojica silovali. Prethodno su me maltretirali i mučili. Jedan od njih je bio iz Beograda, a za drugog ne znam odakle je. Bio je crn i malen, jedva viši od metra. Kada su me vratili, rekla sam roditeljima da su me vodili u Garnizon da šijem srpsku zastavu. Sutradan su ponovo došli. Pobjegla sam u susjednu kuću, ali su me pronašli i pod prijetnjom oružjem ponovo odveli u istu kuću u Ciganluku. Sve su uradili kao prethodni dan, s tim što su sada doveli i neke ljude iz tog naselja da gledaju šta oni rade Muslimankama. Bilo je strašno ponižavajuće, ali ništa**

nisam mogla da uradim.

Novo odvođenje desilo mi se 28. juna, na srpski praznik Vidovdan. Tada je njih pet – šest došlo po mene. Sada je među njima bilo i brčanskih Srba. Maltretirali su ne samo mene, nego i moje roditelje. Tražili su novac, iako su ga već bili opljačkali. Ocu su zaprijetili da mora napustiti kuću, jer ako ga sljedeći put zateknu da će ga ubiti. Jedan od njih me je poveo u drugu sobu. Znala sam šta hoće i odbila. Upozorio me je da imam u vidu da je on četnik, da kolje, i da se što prije moram odlučiti, jer nema puno vremena. Ponovo sam odbila. On je, onda, rekao da će mi silovati i zaklati bolesnu majku koja je ležala u krevetu, a to isto i mene čeka. Morala sam poći. Otac mi ništa nije mogao pomoći. Taj što me je silovao zvao se Predrag. Zapamtila sam to ime jer su ga zvali da mi ne da se obučem. Čula sam očev uzvik: 'Zar će i ostali?' Svi su me silovali i radili druge gadosti, i to pred roditeljima. Roditelji su me tješili, a ja sam željela da umrem.

Novo silovanje desilo se ubrzo poslije toga. Neko je noću zalupao na vratima. Probudila sam oca i on je izašao da otvori. Na vratima je bio neobrijan visok i mršav srpski vojnik. Ocu je rekao da se skloni ili će ga ubiti. Znala sam šta hoće i zamolila da mi to ne čini. Lagala sam da sam

udata za Srbina, ali mi nije pomoglo. Stavio mi je pušku na stomak, opsovao 'lebac' i rekao da će mi tu napraviti rupu ako se ne smirim. Udario me je po ustima i bacio na beton u dvorištu. Strgao je sa mene odjeću i poveo iza kuće. Odložio je pušku, a uzeo nož. Maltretirao me je i silovao."¹⁹⁵

"Bila je nedjelja, 10. maj 1992. godine, oko četiri sata popodne kada su na podrumaska vrata, gdje sam se krila sa svojom porodicom, rodbinom i prijateljima navalili arkanovci, njih oko 30", kaže J.H. iz Brčkog. "Imali su namjeru da bace bombu unutra. Moja tetka ih je zamolila da to ne čine. Pojavio se arkanovac na vratima i veoma grubo rekao da se predamo. Izašli smo iz podruma sa podignutim rukama. Postrojili su nas u kolonu jedan po jedan i povelu. Vodili su nas tako oko hiljadu metara. Za sve to vrijeme padale su granate. Uveli su nas u jednu napola srušenu kuću. Tu smo ostali oko pola sata, dok su oni pljačkali i odnosili sve vrednije stvari. Odatle su nas povelu prema centru Grada i uveli u jedan stan.

Prišao mi je jedan arkanovac i naredio da s njim pođem u sobu. Tražio je da se svučem. Drhtala sam, plakala i molila ga da mi to ne čini, da sam još mlada i nevina.

¹⁹⁵ E. Pašalić, n.d.; str. 170.

Opsovao mi je majku balijsku i stavio nož pod vrat. Tražio je da požurim sa svlačenjem jer ima i neka važnija posla. Skinula sam samo pantalone. Naredio je da se svučem sva, od glave do pete. Pošto ga, opet, nisam poslušala strgao je svu odjeću sa mene. Ostala sam gola i počela da se izmičem. Udario me je tako jako da sam pala i izgubila svijest. To mu nije smetalo da obavi ono što je naumio. Kada sam se osvijestila vidjela sam ga pored sebe. Držao je flašu i pio. Pokušala sam da ustanem, ali me je gurnuo i ponovo legao kraj mene.

Neko je pokucao na vrata. Arkanovac je ustao i izašao, ali je ušao drugi. Imao je crnu kosu, crne oči i malo brade. Pozdravio je i sjeo na krevet do mene. Okrenula sam se i počela oblačiti. Naglo me je uhvatio za ruku i počeo ljubiti. Otimala sam se jer sam se osjećala grozno. Upozoravao me je da to ne činim, proći ću još gore. I on me je silovao. Poslije toga ostala sam sama. Plakala sam i čupala kosu. Govorila sam sebi da nisam više mamina nevina djevojčica.

Pomisao na mamu još me više rastuživala. Osjećala sam se potpuno drugom osobom. Nisam mogla vjerovati da mi se svo to divljaštvo desilo. Pokušala sam da stanem, ali mi se nesvjestilo. Jako me je boljelo. Ipak, uspjela sam da ustanem, otvorim vrata i pođem svojim. Prošla sam pored

četiri srpska vojnika koji su sjedili za stolom. Pogledali su me iznenađeno. Oborila sam pogled jer su među njima bila i ona dvojica koji su me silovali. Kada sam ušla među svoje, mama je skočila i zagrlila me. Zaplakale smo, ali nas je jedan srpski vojnik ućutkao i razdvojio. Čim sam sjela primijetila sam da nema tetke. Razmišljala sam gdje je, šta joj se moglo desiti. Prošlo mi je kroz glavu da je i ona odvedena isto kao i ja. Uvjeravala sam se da možda i nije, ali me je zbunjivalo zašto svi šute, zašto je tako tiho. Na kraju je jedan srpski vojnik ustao i rekao da će se odmah vratiti. Vratio se sa mojom tetkom koja je bila blijeda i izgubljena. Pogledala sam je pomišljajući na sebe i briznula u plač. Srpski vojnik se uhvatio za nož i viknuo: 'Dosta!' Prestala sam plakati, ali sam i dalje jecala.

U našu sobu je, nedugo zatim, ušao srpski vojnik i rekao da svi izađemo. Utrpali su nas u kamion i odvezli u logor 'Luka'. Tu smo zatekli mnogo ljudi, ali nismo dugo ostali. Zadržali su mog djeda i nenu, a nas, uz obrazloženje da nema mjesta, ponovo utrpali u kamion i vratili u raniji stan. Ali ni u tom stanu nismo dugo ostali. Opet nam je naređeno da ulazimo u kamion. Već se smrkavalo kada smo stigli pred zgradu Crvenog krsta. Ni tu nas nisu mogli primiti, pa su nas po drugi put odvezli u logor 'Luka'. Uveli

su nas u kancelariju u kojoj je neki čovjek, sa tragovima krvi na glavi, kupio razbacane stvari. Izgledao je veoma zaplašeno. I ja sam se prepala i pomislila da će nas pobiti. Tu smo prenoćili. Ujutro su nam rekli da nas moraju pomaći iz 'Luke', ali da za nas nigdje nema mjesta. Moja tetka je predložila da nas voze u naš stan u naselju Kolobara, s obzirom da je sada prazan, što su oni prihvatili.

U stanu smo imali šta vidjeti. Ulazna vrata su bila odvaljena, stvari razbacane i sve vrednije opljačkano: video, televizor, kasetofon i još mnogo toga. Tu smo prenoćili, ali ne i prespavali, jer su oni svu noć ulazili i izlazili. Silovali su mene, moju tetku i mamu. Natjerali su mamu da gleda dok mene siluju, da gleda njihova izživljavanja nada mnom. Silovala su me dvojica. Iscrpljena od mučenja, bola i tuge, zaspala sam pred zoru. Iz sna me je probudila granata koja je pala u blizini. Tog jutra potrpali su nas u autobus i odvezli u Brezovo Polje.

U Brezovom Polju smo bili relativno mirni oko mjesec dana. Onda su došli po nas i odvezli u Lončare. Tu smo ostali tri dana. Rekli su da ćemo svi ići svojim kućama, na što smo se mi neopisivo obradovali. Stiglo je deset autobusa u koje su nas potrpali. Ušli smo u Brčko, a da nismo stali. Kada smo izlazili iz Grada, žene su pitale vozača zašto

ne stanu, gdje nas voze. On je samo slijegao ramenima, govoreći da ništa ne zna. Prošli smo i kroz Brezovo Polje, a autobus nije stao. Žene su poskakale sa sjedišta, počele galamiti, vrištati i plakati, ali ništa nije pomoglo. Autobusi su stali tek nakon dva sata vožnje i to u nekim brdima. Saznali smo da je to Majeвица. Tu smo proveli užasnih pet dana. Spavali smo u autobusima stojeći, a dnevno jeli samo po jednu šnit u hljeba. Treće noći u autobus su počeli ulaziti srpski vojnici i izvoditi djevojke na silovanje, pa tako i mene. Silovali su nas u šumi. Čuli su se jauci, plač i krici, a povremeno i pucnji, jer su neke djevojke ubijali.

Ponovo su nas potrpali u autobuse i povezli u nepoznatom pravcu. Nadala sam se da je to kraj našim mukama, ali još nije bio. Dovezli su nas na Caparde, u opštini Kalesija, i utrpali u veliku salu. Mama, brat i ja sjeli smo i razgledali hoćemo li vidjeti koga od naših. U tom momentu za ruku me je uhvatio neki srpski vojnik i naredio da bez riječi krenem za njim. Ipak sam ga upitala gdje i zašto me vodi, a on je skinuo pušku i uperio u mene. Shvatila sam šta mi se sprema. Mama je viknula da me ostavi, da sam njena kćerka, a on je prema njoj okrenuo pušku sa prstom na obaraču. Povukao me je za ruku i ja sam krenula. Osvrnula sam se i ugledala mamu i brata da plaču. Uveo me u kuću

u kojoj je sve bilo razbacano i zatražio da ne plaćem, ali ja nisam mogla prestati. Sjeo je na kauč i naredio mi da se svučem. Skinula sam samo majicu. Prišao je i sve sa mene svukao. Ja sam i dalje plakala. Ošamario me je i rekao da legnem. Silovao me je. Po obavljenom ‘poslu’ ustao je i izašao, a ušao je drugi srpski vojnik i isto me silovao. Za ovog prvog sam saznala da se zove Slavko. Drugom ne znam ime, a treći koji me je u toj istoj sobi silovao rekao je da se zove Dragan. Taj Dragan i još dvojica srpskih vojnika cijelu noć su se smjenjivali na meni. Ujutro me je sve boljelo tako da nisam mogla ničim maknuti. Došao je neki srpski vojnik i rekao da me vodi među ostali narod. Uz veliki napor, ustala sam i krenula za njim. Moji su me zagrlili, radujući se što me vide živu. Spazila sam drugaricu Almu kako tužno sjedi pored mene. Prišla sam joj i tiho je upitala je li se i njoj desilo što i meni. Potvrdila je da su je silovala dvojica.¹⁹⁶

Saidu su zajedno sa majkom, mlađom sestrom i još stotinama drugih djevojaka i žena iz Brčkog prebacili u Brezovo Polje, bošnjačko naselje šesnaest kilometara udaljeno od Grada.

“Bila je noć, 28. jula 1992. godine kada su u Brezovo

¹⁹⁶ AIIZ, inv.br. 5265, Izjava J. H.

Polje stigli srpski vojnici koji su se zvali Arkanovi tigrovi,” kaže Saida. “Tražili su deset djevojaka da im u Brčkom čiste stanove. Tvrdili su da nam neće ništa ružno uraditi, da se ne brinemo. Povelili su mene, moju sestru i jednu našu drugaricu. Pošto nismo imale nikakvog izgleda da se odupremo, sjele smo sa njima u auto. Međutim, kada su nas doveli u jedan napušteni bošnjački stan u Brčkom, rekli su da se više nikada nećemo vratiti svojim majkama, a da će razmisliti i da li će nas ostaviti u životu. Prijetili su nam tako jedan sat, a onda počeli da odvođe jednu po jednu.

Moju sestru je odveo mladić po imenu Nenad. Bio je iz Brčkog. Rekao joj je da on želi da se sveti Muslimankama, da ih obruka i uništi im mladost. Mene je odveo mladić koga sam poznavala iz viđenja. Majka mu je radila u butiku ‘Irma’ u Brčkom. Zvao se Saša. Bio je 1971. godište, krupan, visok, smeđ. Nosio je naočare sa velikom dioptrijom. Prišao mi je i rekao: ‘Došao je dan kada mogu da biram koju ću ‘balinku’, jer one sada ne mogu Srbe da odbiju.’ Odveo me je u drugu sobu. Pitao me je za oca i majku i obećao da će me spasiti ako dobrovoljno pristanem na ono što od mene traži. Interesovao se imam li momka i gdje je. Šutjela sam. Rekao je da je bolje da pričam, jer mu nije nikakav problem da me ubije, pogotovo što mu je

naređeno da to učini, a da mi, u stvari, nismo bolje ni zaslužile. Sve vrijeme sam plakala i molila ga da sestru i mene vrati majci. Upitao je da li sam nevina. Rekla sam da jesam. Bilo mu je drago, jer će kao prvi muškarac ostaviti trag u mom životu. Ja sam i dalje plakala, molila ga i preklinjala da mi to ne čini. Ošamario me i naredio da se svučem. Nisam to učinila. Zaprijetio je da će, ako to ne učinim, dovesti petericu da me siluju. Svukla sam se i predala sudbini.

Bio je grub, odvratan i sve najgore što se može reći. Iz susjednih soba u koje su odveli moju sestru i drugaricu dopirali su plač i krici. Čulo se i kako ih udaraju. Još me je više ubijala pomisao na moju sestru koja je imala samo četrnaest godina, iako ni ja nisam bila mnogo starija. Kada je to Saša obavio sa mnom i pošto sam se malo pribrala, pošla sam da vidim šta mi je sa sestrom. Ispred mene je stao Nenad koji ju je silovao. Bio je mršav, visok, plav. Rekao je da mi je sestra gotovo umrla, i ako mogu da joj pomognem, jer on to neće s obzirom da je uradio što je htio. Sestra je ležala na krevetu i jecala. Upitala je kroz plač šta je bilo sa mnom i jesam li dobro. Saša je poslije mene otišao mojoj drugarici Almi i nju silovao. Zadržali su nas tu dva dana. Davali su nam da pijemo piće u koje su stavljali drogu.

Drugog dana, oko šest sati popodne, došao je njihov starješina Goran Petrović i upitao da li žele da nas još zadrže. Rekli su da ne žele i da im dovedu druge djevojke. Goran nas je vratio u Brezovo Polje. Zatekli smo bolesnu majku, koja je pala u nesvijest kada su nas odveli i sve vrijeme se nalazila u kritičnom stanju. Jedva je preživjela. Nikada neću zaboraviti njene suze – radosnice što nas opet vidi žive. Rekla je da se ne sekiramo i ne patimo, da je to što se desilo, jednostavno, moralo biti, da je važno da smo preživjele, da smo mlade i da je život pred nama. Znala sam da nas samo tješi, a da pati isto kao i mi.

Nije bilo mira ni u Brezovom Polju. Svaku noć su upadali srpski vojnici i maltretirali nas. Govorili su da naša sudbina ovisi o Kapetanu Draganu (Dragan Vasiljković, op.a.) i da će biti sa nama ono što on kaže. Nakon desetak dana rekli su da će nas prebaciti u Bijeljinu. Savjetovali su da novac, nakit i druge dragocjenosti ostavimo kod njih, jer nam to može biti opasnost na putu. Ustvari, željeli su da nas opljačkaju oni, a ne bijeljinski Srbi. Utrpali su nas u devet autobusa. Kada smo došli u Bijeljinu, u autobuse su upali srpski vojnici i tražili da sve djevojke izađu, jer im trebaju za rad u kafićima i kafanama. Spriječili su to oni što su nas provodili. Rekli su da nas vode prema Capardama, gdje se

nalazi srpska vojska. Upozorili su da se ne radujemo što su nas spasili, jer ni tamo gdje nas vode ne čeka nas ništa lijepo, da smo im na raspolaganju i da mogu sa nama činiti šta hoće.

Kad smo stigli na Caparde, čekalo nas je nekoliko stotina srpskih vojnika. Uveli su nas u veliku salu. Prethodno su nam oduzeli i ono malo novca i nakita koje smo do tada uspjele sačuvati. U salu su strpali najmanje hiljadu žena, djevojaka i djece. Nije bilo ni jednog odraslog muškarca. Rekli su da će djevojke zadržati, a majke sa djecom nastaviti put prema teritoriji koju je kontrolisala Armija BiH. Odvojili su sto pedeset djevojaka. Među njima je bilo i mlađih žena, čak i tri trudnice. Pustili su preko razglasa snimak vriske žena. Željeli su time da nas prepadnu, da pomislimo da to ubijaju naše majke.

Sa sestrom i još tri djevojke izdvojila sam se u stranu. Prišao nam je srpski vojnik, po izgovoru bih rekla da je iz Crne Gore, i obećao da će nam pomoći. Obradovale smo se jer smo već jednom bile silovane. Obećanje je ispunio. Ostale nisu imale sreće – sve su mučene i silovane.”¹⁹⁷

Među onima koje su na Capardama silovali srpski vojni-

¹⁹⁷ AIIZ, inv.br. 5046, Izjava S.

ci bila je i djevojka K.S. iz Brčkog. Kao i Saida, i ona je na Caparde dovedena iz Brezovog Polja.

“Među Srbima u Brezovom Polju koji su nas čuvali i kasnije isporučili srpskoj vojsci na Capardama, bilo je meni dosta poznatih lica, kaže K.S. Posebno me je zaboljelo kada sam vidjela svog razrednika Stevu Dodića i školske drugove Igora Bosiljčića i Predraga Ivanovića, kao i nekada dobrog druga Cvijetina Jovića. U Capardama su nas smjestili u Salon namještaja. Iako su starijim ženama i djeci dozvolili da odu, jednoj starici nisu. Pronašli su joj u torbi Kur'an i tespih i zaklali je makazama. Rekli su da će to uraditi i sa nama, jer imamo dobre vratove za klanje. Nekoliko se djevojaka uspjelo spasiti, predstavljajući tuđu djecu kao svoju. Ja nisam jer je ‘moje’ dijete bilo nešto starije, pa mi nisu povjerovali. Zaustavio me je jedan srpski vojnik sa brkovima, koji je užasno smrdio, i natjerao da se vratim. Ubrzo je došao po mene i još jednu djevojku. Naredio je da čekamo kod kola. Stajale smo tu i čekale, ne znajući šta da radimo. Utom je naišao drugi srpski vojnik i naredio mi da uđem u kamion. Tu me je čekao bradat čovjek po imenu Željko. Upalio je kamion i krenuli smo. Rekao je da me vodi svojoj kući. Znala sam šta me čeka, ali ništa nisam mogla uraditi. Doveo me je pred kuću koja je bila na

sprat i uveo u sobu koja je od namještaja imala samo kauč. Natjerao me je da se svučem i silovao. Zadržao me je cijelu noć i sutradan vratio među ostale djevojke.”¹⁹⁸

Među djevojkama u Salonu namještaja na Capardama bila je i Zineta iz Brčkog.

“Spuštao se prvi mrak, pa su zapalili svijeću i stavili je između sebe i nas”, kaže Zineta. “Poredalo se njih trideset. Kažu: ‘Šta je cure, što ste ućutale?’ Nijedna od nas nije mogla da progovori od straha. ‘Dobro, kažu, kad nećete da pričate nas četvorica idemo u kafić da se napijemo, pa ćemo doći da svoj posao obavimo.’

Otišli su. U međuvremenu došli su drugi srpski vojnici, ušli među nas i prstom pokazivali koja će da izađe. Neke su vodili u baraku, neke u šumu, a nekima su to radili odmah iza kuće. Kada je došao red na mene, već je pola njih bilo odvedeno. Sjedila sam u uglu. Pokazao je prstom i rekao: ‘Ustaj i izlazi!’ Poveo me prema baraci. Upitao je koliko imam godina i da li sam udata. Rekao je da se ne bojim, da mi neće ništa uraditi. Tako sam došla do barake. Nije bilo svjetla. U uglu je stajao krevet. Naredio je da se skinem. Plakala sam i molila da me ne dira. Zaprijetio je da

¹⁹⁸ E. Pašalić, n.d.; str. 166.

ne pričam, inače će me zaklati. Nakon obavljenog 'posla' vratio me u Salon."¹⁹⁹

Zločine silovanja i seksualnog zlostavljanja u Brčkom, i uopšte u Bosni i Hercegovini, agresor je programski osmislio u Beogradu. Bio je to jedan od metoda zatiranja bošnjačkog stanovništva na okupiranom području.

Silovanje je posebno teško padalo muslimanskoj ženi odgojenoj u moralu da je čast iznad svega, nešto bez čega se ne može živjeti. Žena osjeća prezir prema sebi, ali i prezir okoline, iako je gurnuta u nešto što nije željela i za što nije odgovorna. Tamo gdje nema prezira ima sažaljenja, a i to je za silovanu bolno. Većina žena, posebno djevojaka kojima je to prvo iskustvo, nosi ga kao duboku ranu koja se ničim ne da izliječiti. Žene se izbjegavaju vratiti svojim muževima, a djevojke udati, odbacuju svoju djecu, ili ih ne žele imati. Poseban problem je nastajao kada su srpski zločinci primoravali silovane da rode. Projektanti programa silovanja sve su to dobro znali. Zato su nastojali da sam čin silovanja bude što brutalniji, sa što više poniženja za ženu, kako bi rana u duši ostala što dublja. Srpski zločinci su često žene silovali pred njihovim muževima i dje-

¹⁹⁹ Isto, str. 168.

com, a djevojke, pa čak i djevojčice, pred roditeljima.²⁰⁰

U Brčkom su silovanja obavljana na nekoliko mjesta. Najpoznatija je bila kafana "Vestfalija", koja se nalazila na putu prema Brezovom Polju. Organizator silovanja bila je poznata brčanska prostitutka Vera Simonović, majka zloglasnih Monike i Konstantina. Iz te kafane su svakog trenutka dopirali užasni krici. Srpski zločinci su tu dolazili ne da zadovolje svoje tijelo, nego paklenu dušu. Žensko tijelo nije bilo predmet uživanja nego izivljavanja. Mladim ženama, djevojkama i djevojčicama odsjecane su dojke i gurani tupi predmeti u čmar.²⁰¹ Specijalitet Vericine kćerke Monike Simonović bilo je paranje stomaka razbijenom flašom. Ne slučajno. Monika je Vericino vanbračno dijete. I stomak i flaša, smatraju psiholozi, imaju svoja simbolična značenja.

Srpski zločinci su u Brčkom silovali i u hotelu "Galeb", baru Doma kulture, gdje su ih gole djevojke morale služiti, i sali kina "Oslobođenje". Silovatelji su, uglavnom, bili iz Srbije, Crne Gore i Semberije, ali ih je bilo i iz Brčkog. Među brčanskim Srbima kao silovatelji posebno su se isticali: Mile

²⁰⁰ S. Čekić, UZROCI, CILJEVI I RAZMJERE AGRESIJE NA BOSNU I HERCEGOVINU, Sarajevo, 1995, str. 29-30.

²⁰¹ E. Pašalić, n.d.; str. 78.

Gatarević – Bolero, Dragan Živković – Travolta i Goran Petrović. Sva trojica su bili ne samo silovatelji, nego i organizatori silovanja.²⁰²

“Ja sam silovana više puta i na više mjesta”, kaže Sena, “uglavnom zbog toga što im nisam htjela otkriti gdje krijem novac i druge dragocjenosti. Odmah po okupaciji Grada silovali su me u mojoj kući u naselju Grčica. Učinili su to Dragan i Zoran. Zoran je bio iz Paraćina u Srbiji. Prethodno su me tukli. Silovana sam, poslije toga, u logoru ‘Luka’. Tu me je silovao Konstantin Simonović, tada komandant Logora. Silovao me je u svojoj kancelariji, gdje sam služila kafu. Kancelarija mu je bila puna noževa, makaza, kablova od struje, pendreka i drugih sredstava za mučenje. U logoru ‘Luka’ me je silovao i jedan vojnik iz Srbije, koga su zvali Dugi.

Zoran je jednog dana došao po mene”, nastavlja Sena, “i odveo me iz logora ‘Luka’ mojoj kući u Grčicu. Ponovo je od mene tražio novac i zlato. Pošto sam odbijala da mu dam, stavio me je u kadu sa vodom i uključio struju. Nisam mogla izdržati patnje i dala sam mu 3.000 DM. Bacio mi ih je u lice i rekao: ‘Zar je to sve što imaš?’ Zlato mu nisam

²⁰² Isto, str. 79.

mogla dati, jer kod sebe nisam ni imala pošto sam ga ranije sklonila kod komšinice Đuke Pavlović. Uzela je računajući da će mene ubiti pa ga tako neće morati ni vraćati. Rekla sam Zoranu da je to sve što imam. Prišao mi je i malim crnim pištoljem pucao u čelo. Iako je bio plašljivac, oblila me je krv. Zoran me je poslije toga odveo u advokatsku kancelariju moga muža i naredio da napravim ugovor kojim mu poklanjam poslovni prostor. Pošto su u ugovoru morali stajati lični podaci, saznala sam da se preziva Tolić i da je rodom iz Paraćina u Srbiji.”²⁰³

²⁰³ AIIZ, inv.br. 5040, Izjava S. V.

3. Pljačke

Brčko je bilo bogat grad. Možda je to bila sreća za Bošnjake i Hrvate koji su bježali, jer je pljačka zadržala Srbe da ih ne gone. Oni koji su bježali nosili su sa sobom ono najnužnije, ostavljajući iza sebe nezaštićene kuće, čak i otključane, i u njima sva materijalna dobra koja su godinama sticali. Srpski zločinci su prvo pljačkali te kuće. I u pljački su imali sistem. Luka Lučić, koji je jedno vrijeme proveo u okupiranom Brčkom, kaže: **“Prvi su u pljačku išli arkanovci i draganovci. Oni su iz stanova uzimali zlato, novac i nakit. Iza njih su išli odabraniji Srbi iz Brčkog koji su uzimali televizore, video – rikordere, muzičke linije. Preostalo kupili su Srbi iz okolnih sela. Oni su uzimali sve odreda. Pljačkalo se sve. Uz kuće i stanove, pljačkali su i društvene ustanove i preduzeća.”**²⁰⁴

“Sa pljačkom su počeli odmah po rušenju mostova”, kaže Ramiz Kulović. **“Već prvi dan opljačkali su robnu kuću Kožarsko – tekstilnog kombinata Visoko, na čijim izlozima su bila od detonacija popucala sva stakla. Robu su utovarili u kamione i odvezli u pravcu Bijeljine. Oni su tačno znali**

²⁰⁴ AIIZ, inv.br. 5032, Izjava L. L.

gdje je bošnjačka kuća u Gradu i u nju su ulazili kao u svoju. Dolazili su kamionom, parkirali ga pred kućom i iz nje iznosili šta su htjeli. Znam da je jedan od takvih kamiona vozio Vlado Mičić. Neku su robu direktno vozili za Bijeljinu i dalje za Srbiju, a neku su skladištili. Skladišta su im bila u Bescarinskoj zoni i na benzinskim pumpama Tome Antunovića i Maštrafovića. Znam da su u Bescarinskoj zoni uskladištili strugove, dizalice i ostale mašine i robu vodoinstalatera Bedre, čija je vrijednost bila veća od milion njemačkih maraka. Postojala su i privatna skladišta. Jedno takvo je bilo u dvorištu Mileta Gatarevića – Bolera. Opljačkana roba je skladištena i po okolnim srpskim selima, naročito u Potočarima i Breziku. Automobile su krili ispod plastova sijena, a kamione pokrivali granjem drveća. Imali su i specijaliste za pojedine robe. Sjećam se jedne djevojke, sa crnom kosom vezanom u rep, koja je kao pas – tragač pronalazila zlato. Hodala je stalno u društvu sa jednim oficirom iz Novog Sada. Dizala je štokove od vrata i prozora, razvaljivala šaltere, parala madrace i sećije, i obično nalazila ono što je tražila. Nekada su pljačkali samo određene stvari. Vidio sam kako jedan traktor vuče tri prikolice na kojima su bili samo zamrzivači.

Među brčanskim Srbima koji su se direktno bavili

pljačkom, ili je naručivali, bili su: Predrag Bojanić – Peđa, arhitekta, Simo Zarić, Milan Obrenović, Vlado Mičić, Dragan Pantelić, Goran Tatić, zatim sin profesora Čede Grupkovića, kojem ne znam ime, i Mile Gatarević – Bolero. Bolero je pljačako po najbogatijem brčanskom naselju Burića brdu. Srbi su u stanove upadali, uglavnom, noću. Skidali su nakit sa živih ljudi. Gdje na brzinu ne bi uspjeli da skinu minđušu ili prsten, sjekli su uho, prst, pa čak i šaku.”²⁰⁵

²⁰⁵ AIIZ, inv.br. 5012, Izjava R. K.

4. Pokršavanje Bošnjaka i uništavanje džamija

Sveštenstvo Srpske pravoslavne crkve od početka se aktivno uključilo u sve aktivnosti vezane za okupaciju Brčkog i genocid nad njegovim najbrojnijim narodom – Bošnjacima. Posebnu ulogu imao je pop Slavko Maksimović. Crkvu u naselju Srpska Varoš, čiji je sveštenik bio, on je pretvorio u mjesto političkih dogovora ekstremnih Srba, za realizaciju plana napada na Brčko. Ta crkva je bila i skladište oružja, a u samom napadu na Brčko u njoj je bio smješten štab oružanih formacija Dragana Vasiljkovića, poznatog kao kapetan Dragan. Iz nje su izdavane naredbe u koju ulicu treba ući i šta sa njenim žiteljima Bošnjacima i Hrvatima uraditi – na mjestu ubiti ili sprovesti u sabirne centre. Pop Slavko Maksimović je posebno bio aktivan i u zločinu nasilnog prevođenja Bošnjaka u pravoslavlje. U tome mu je pomagao pop Mihajlo iz brčanskog sela Bosanske Bijele. Oni koji na to nisu pristajali, ubijani su. Neki su, ipak, popustili pod pritiskom. Zinki Čudić promijenili su ime u Aleksandra, a na promjenu imena, takođe pod prisilom, pristao je i Enes Ajanović. Fikret zvani “Binto” sada se zove Dragan Gavrilović, a Seferu, koji je prije agresije na

Bosnu radio kao vozač u “Bimeksu”, dali su ime Saša. Vasifu Sulejmanoviću, direktoru lokalne brčanske Televizije ni promjena imena nije pomogla. Vasif je promijenio ime u Vasilije, ali je i pored toga ubijen.²⁰⁶

Srpska pravoslavna crkva i njen sveštenik pop Slavko Maksimović stajali su i iza uništavanja brčanskih džamija. Džamije su srušene 17. avgusta 1992. Snažne detonacije odjeknule su u 16,¹⁰, 16,²⁰ i 16,⁵⁰. Tim redom srušene su **Džedid džamija**, u narodu poznata kao “Bijela džamija”, stara preko dvije stotine godina, **Atik džamija**, poznata kao “Savska džamija”, stara preko dvije stotine pedeset godina i **Hadži – pašina džamija**, koju su u Brčkom zvali “Drvena” ili “Stara džamija”, stara više od stotinu godina.²⁰⁷ Prije rušenja Srbi su “Bijelu” i “Savsku džamiju” pretvorili u kafane i u njima vršili najgnusnije bestijalnosti.²⁰⁸ Na mjestu “Bijele džamije” napravili su travnjak, “Savske” – parkiralište, a šutom od džamija poravnali su masovne grobnice kod farme.²⁰⁹

²⁰⁶ E. Pašalić, n.d.; str. 77.

²⁰⁷ Isto, str. 81.

²⁰⁸ M. Omerdić, Prilozi izučavanju genocida nad Bošnjacima (rukopis), str. 12-13.

²⁰⁹ E. Pašalić, n.d.; str. 81.

5. “Radna obaveza”

Radno – sposobnim Bošnjacima i Hrvatima koji su imali sreću da izdrže mučenja u logoru i prežive, a nesreću da ne izađu iz Grada, srpske okupacione vlasti su nametnuli radnu obavezu.

“Ja sam imao radnu obavezu u komunalnom preduzeću ‘Sava’,” kaže Sadik Ibrišević. “Radili smo poslove najgore vrste: čistili kancelarije, ulice, odvozili smeće. Zajedno sa mnom radili su nekadašnji brčanski uglednici: ljekari, pravnici, ekonomisti. Najgore je bilo kada su dolazili po nas da kopamo rovove za srpsku vojsku. Kopali smo izloženi pucnjava i sa naše i sa njihove strane. Dosta je ljudi poginulo. Kada smo jednom prilikom kopali tranšeu u naselju Begovača, Srbi su okrenuli tenk i pucali u nas. Tada su mnogo ljudi ubili. Na kopanje rovova vodili su nas i danju i noću, po svakom vremenu. Ja sam, uglavnom, kopao na potezu od Dubravica do Ulica.”²¹⁰

“Ja sam imao radnu obavezu na Farmi”, kaže Senahid Čavalić. “Bošnjake i Hrvate koji su tu radili često su vodili na kopanje rovova. Ja nijednom nisam išao, jer sam morao

²¹⁰ AIIZ, inv.br. 5016, Izjava S. I.

biti pripravan zbog kamiona koji sam dužio i vozio. Prilikom kopanja rovova ranjeni su bili: Redžo Rendić, Meksud Lišić (prije rata bio vozač u SSRN), mašinovođa Vaso i još jedan Hrvat iz Brezika, kao i trojica ljudi kojima ne znam ime. Čuo sam da je profesor Ekonomskog fakulteta u Brčkom Hamid Alibašić prilikom kopanja rovova ostao bez jedne ruke.”²¹¹

I Fadila Redžića su često vodili na kopanje rovova. “Jednom sam četiri dana i četiri noći neprekidno kopao tranšeu na Begovači”, kaže Redžić. “Ostao bih još da me srpski vojnik nije udario u leđa i povrijedio kičmu, pa su me prebacili u Bolnicu. Dugo sam poslije toga morao hodati na štakama.”²¹²

²¹¹ AIIZ, inv.br. 5264, Izjava S. Č.

²¹² AIIZ, inv.br. 5045, Izjava F. R.

6. Razmjene

Bošnjaci i Hrvati u okupiranom Brčkom nisu imali nikakva prava. Bili su, praktično, vlasništvo Srba koji su sa njima, kao sa robovima, mogli raditi šta su htjeli, a da za to nikome ne odgovaraju. Bio je veliki rizik i zatražiti pomoć od zvaničnih institucija, jer je obično poslije toga slijedila još gora odmazda. Niko ko je zanoćio nije bio siguran da će osvanuti. Postojala su dva načina da se oslobode: deportacija i razmjena. I za jedno i za drugo trebale su veze i pare. Srbi su Bošnjake i Hrvate, uglavnom, deportovali u preokookeanske zemlje, kako se nikada više ne bi vratili: SAD, Kanadu, Australiju i Novi Zeland. Od evropskih, uglavnom su ih slali u Englesku, Irsku i Njemačku. Na slobodnoj brčanskoj teritoriji, odnosno u Bosni i Hercegovini su mogli ostati samo ako bi iz Grada izašli putem razmjene.²¹³

“Civilna vlast na slobodnoj brčanskoj teritoriji preuzela je obavezu da što prije stupi u kontakt sa Srbima u Brčkom, kako bi zaustavili zločine što se događaju u Gradu i pokušali izvesti one koji žele da izađu”, kaže Mirsad Đapo. **“Ja, kao potpredsjednik Izvršnog odbora slobodnog**

²¹³ AIIZ, inv.br. 5030, Izjava M. Đ.

dijela opštine Brčko, dobio sam tada još jedno zaduženje – da budem predsjednik Komisije za kontakte sa Srbima i eventualnu razmjenu, odnosno izvođenje Brčaka iz Grada i logora. Ništa nismo uspjeli uraditi do septembra 1992. godine. Tada nam je išla naruku jedna okolnost koju mi nismo htjeli da iskoristimo na takav način. Naime, naša vojska je u dobro osmišljenoj i vođenoj akciji oslobodila područje Bukvika, na kojem je živjelo oko dvije hiljade Srba. Nakon što je Srpska vojska poražena u borbi, oni su željeli da napuste to područje. To nije bila naša želja. Naprotiv, mi smo htjeli da ostanu, da ostvarimo multietničnost na slobodnoj teritoriji, bez razlike što smo znali šta su Srbi u Brčkom radili Bošnjacima i Hrvatima, našem najbližem rodu i prijateljima. To su bili, uglavnom, srpski civili i mi smo ih tako i tretirali, ali srpske vlasti u Brčkom željele su da ih vide drugačije. Predstavljali su ih kao ratne zarobljenike da bi imali pokriće što tako tretiraju Bošnjake i Hrvate u Gradu. Na osnovu Srba iz Bukvika mi smo do kraja godine iz Brčkog izvukli oko dvije hiljade Bošnjaka i Hrvata. Prednost pri izlasku su imali oni koji su prošli kroz logore i silovane žene. Takvih je, međutim, bilo mnogo. Kroz logore je prošlo oko deset hiljada Bošnjaka i Hrvata, a silovano oko pet stotina žena.

Bošnjaci i Hrvati koje su Srbi puštali bili su, praktično, kosturi koji hodaju. Niko nije imao više od 60 kg. Bili su to ljudi sa ukočenim pogledom, pogledom izgubljenim negdje u daljini. Srbi su u njima sve ubili. Mnogi od njih se nikada više neće moći vratiti u normalno stanje, a drugima će trebati godine i godine aktivne resocijalizacije koju ova država, s obzirom na materijalne i kadrovske uslove, teško može obezbijediti.²¹⁴

Zločinački plan, koji su postavili na početku napada, da u Brčkom može živjeti svega 10% Bošnjaka i Hrvata, srpsko-crnogorski agresor je, nažalost, u potpunosti realizirao, šta više i premašio, svodeći njihov broj na svega 3%.²¹⁵

²¹⁴ Isto.

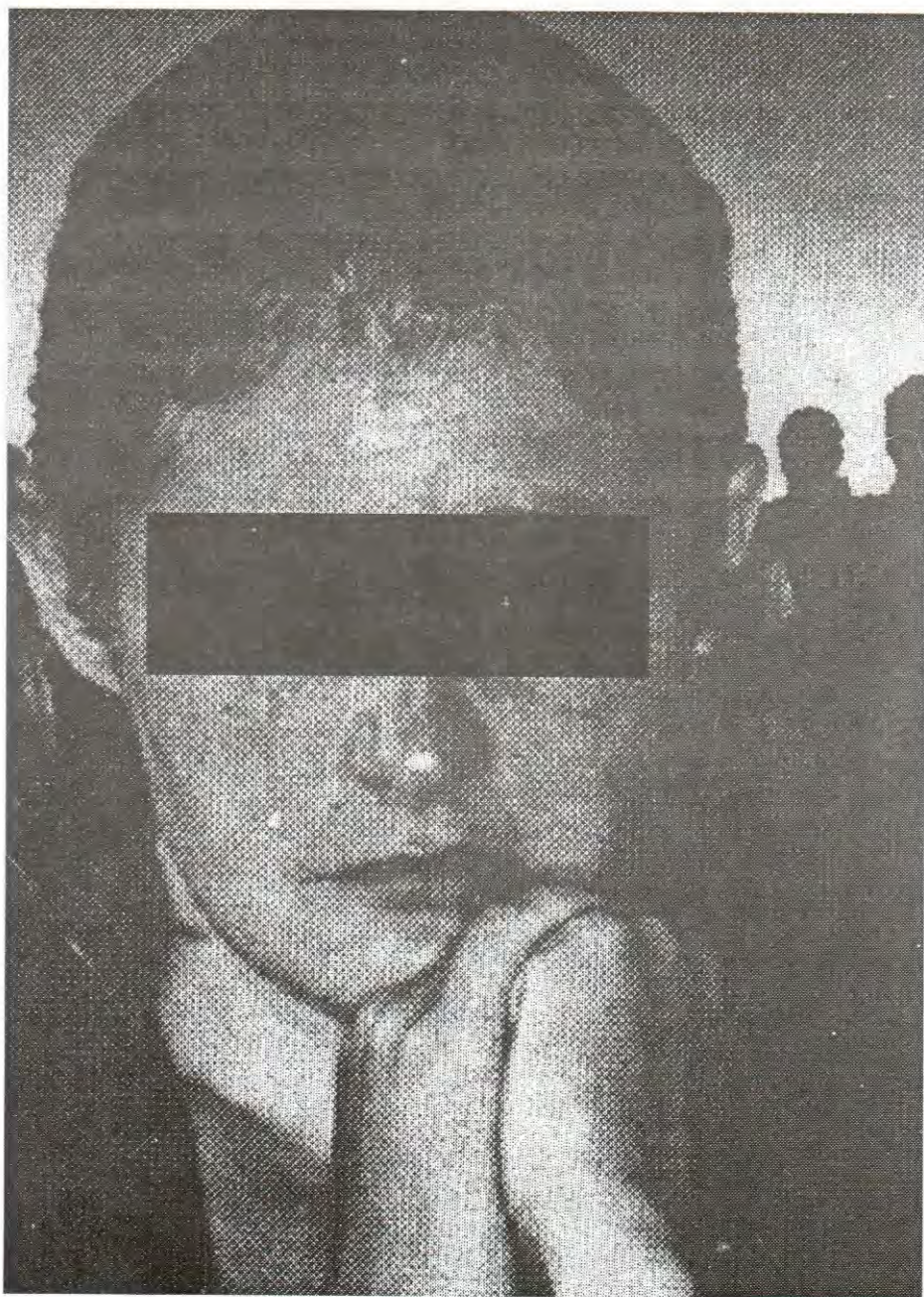
²¹⁵ Arhiv TV BiH, TV - film "Dossier Brčko".

Brčko, maja 1992. godine : Srpske paravojne formacije pljačkaju kuće ubijenih i izbjeglih Bošnjaka i Hrvata.

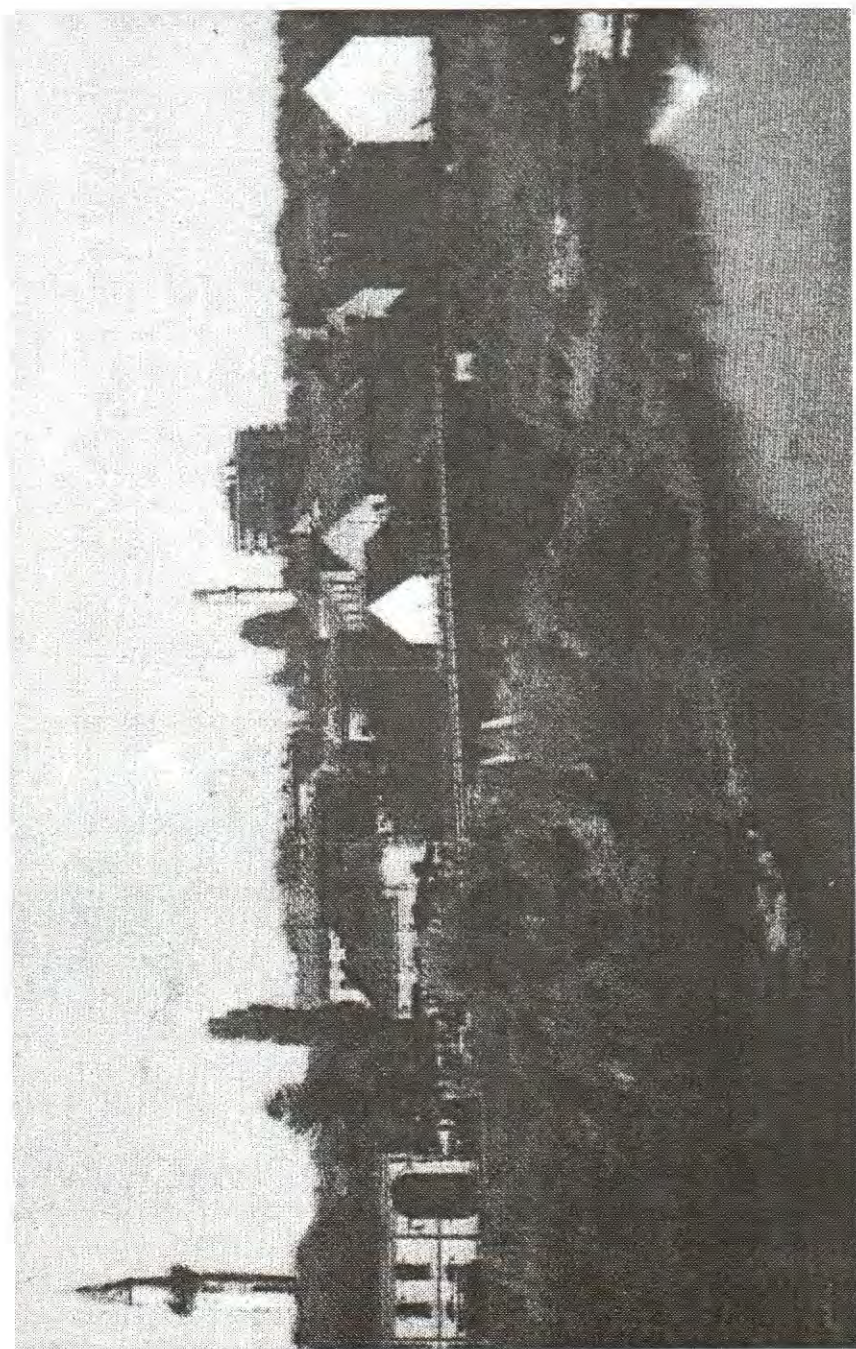
Dvojica srpskih vojnika u Brčkom, maja 1992. godine. Kratak predah za vrijeme pljačke bošnjačkih i hrvatskih kuća.

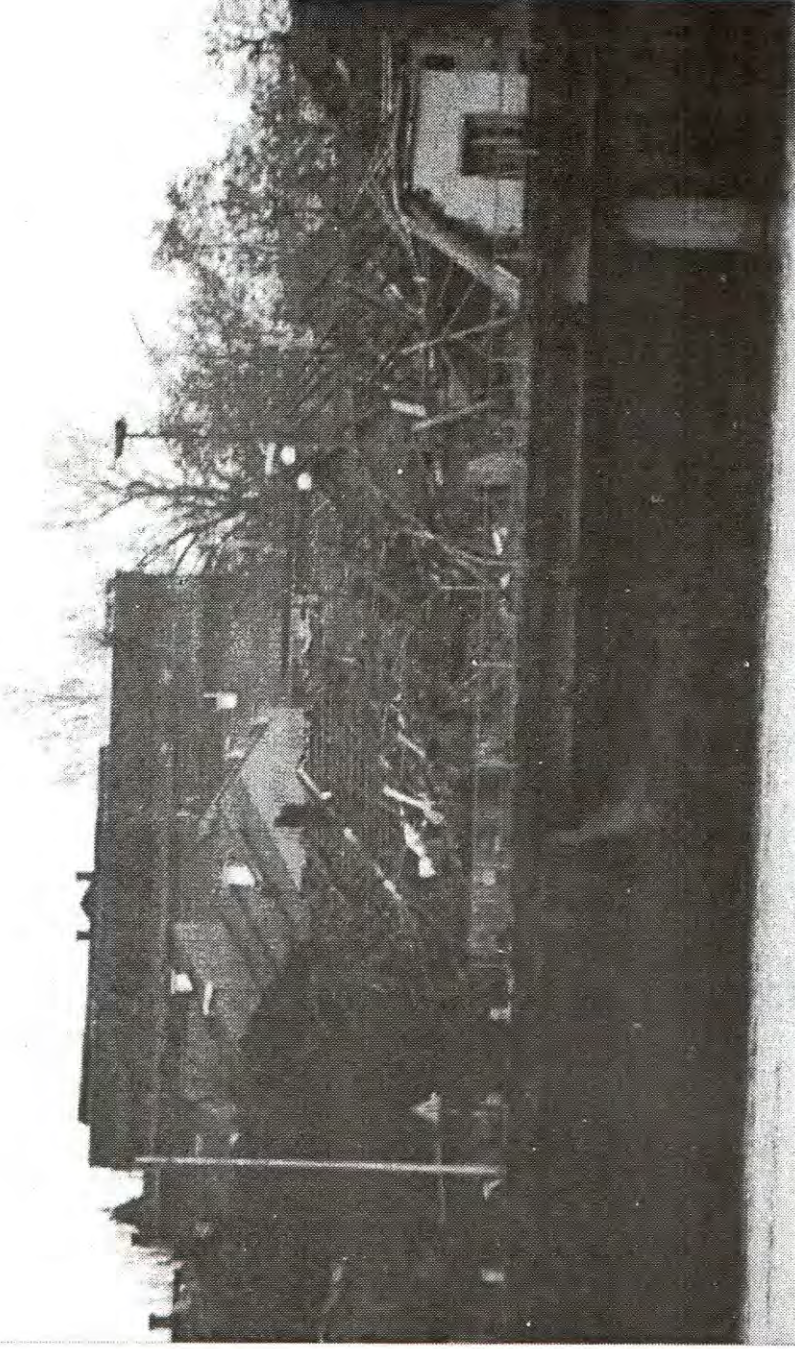
Zločini silovanja u Brčkom - jedna od žrtava. Zbog monstruoznog čina ne želi da se sjeća prošlosti, a nema ni nade u budućnost.

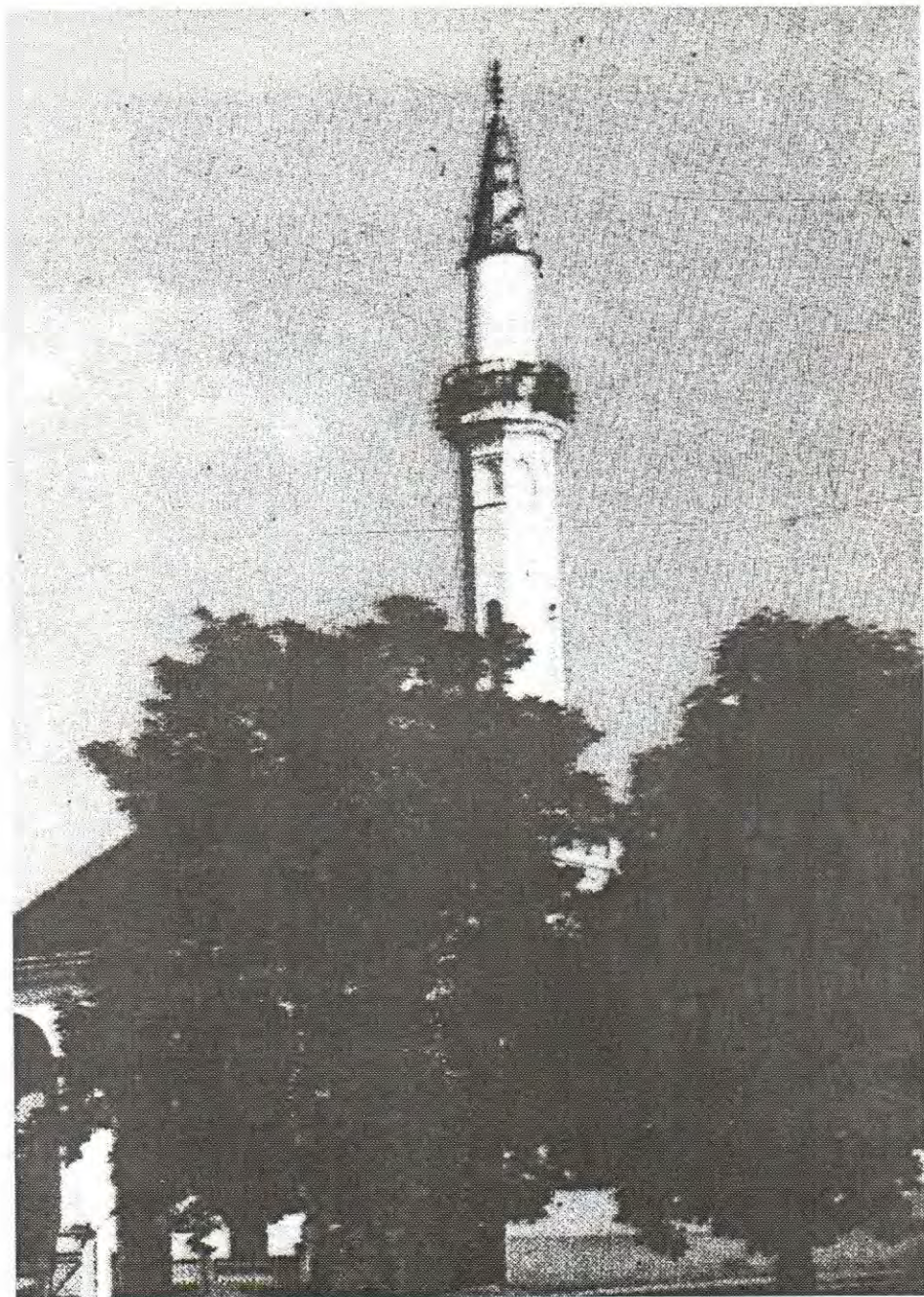
Silovana Brčanka. Sve je u njoj ubijeno.

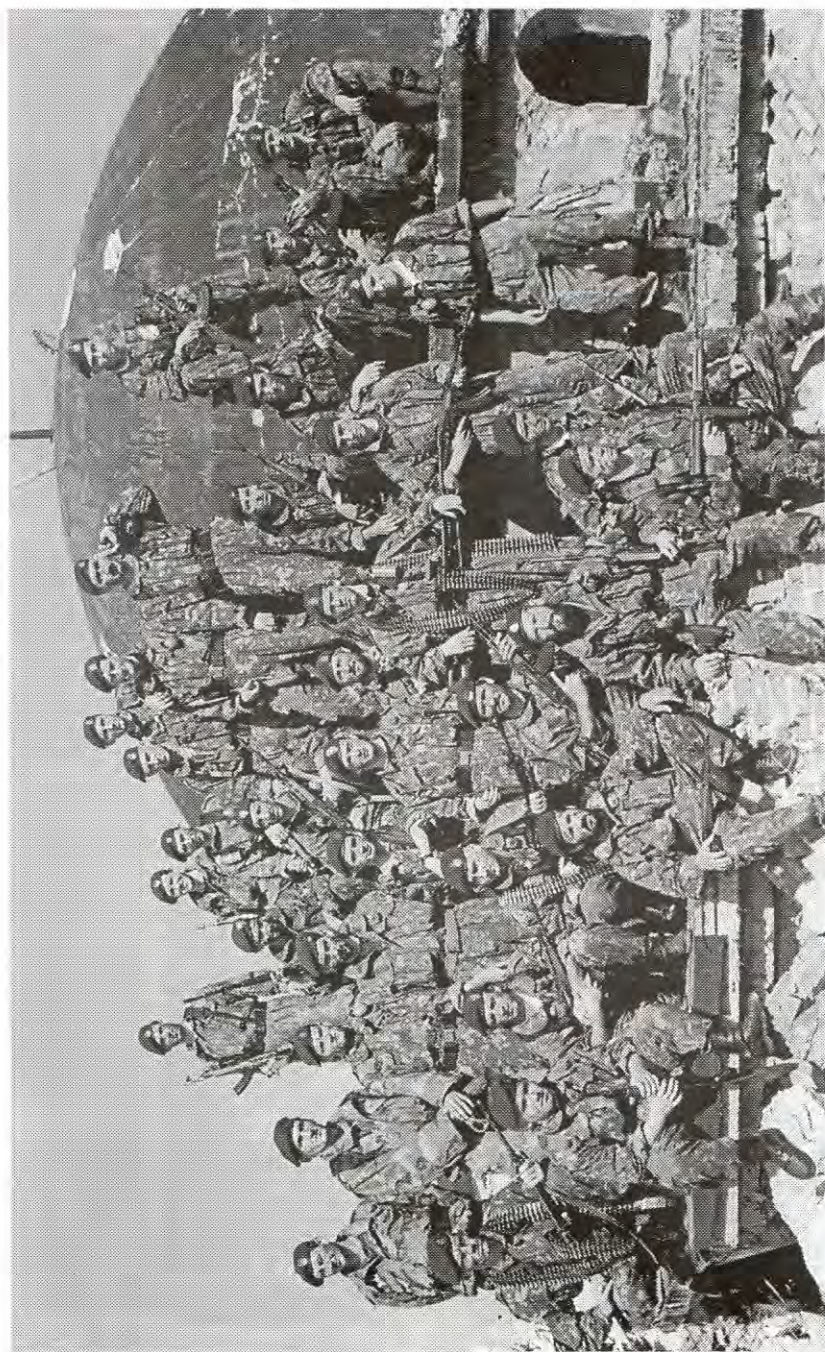
Atik džamija u Brčkom, u narodu poznata kao Savska džamija, stara preko 250 godina.

Na ovom mjestu bila je Atik džamija, u narodu poznata kao Savska džamija. Zločinci su je srušili. Šutom su poravnali masovne grobnice kod Farne, a na njenom prostoru sagradili parkiralište.

Džedid džamija u Brčkom, poznata kao Bijela džamija, stara preko 200 godina. Ni ove džamije više nema. Na ovom mjestu sada je travnjak.

"Crvene beretke" Dragana Vasiljkovića, zvanog Kapetan Dragan (iz Srbije), na ruševinama džamije u brčanskom naselju Rijeke (juna 1992.), neposredno poslije rušenja tog vjerskog objekta.

Pop Slavko Maksimović, svećenik SPC u naselju Srpska Varoš u Brčkom. Vjersku ustanovu pretvorio je u štab vojnih formacija Kapetana Dragana. Crkva je služila i kao mjesto političkih dogovora, a i kao skladište oružja. Za njega se tvrdi da je nasilno pokrštavao Bošnjake.

Brčko, septembra 1992. godine. Predsjednik Komisije za razmjenu Mirsad Đapo predvodi grupu Bošnjaka koji su imali sreću da prežive mučenja u koncentracionom logoru "Luka".

Brčko, septembra 1992. godine. Razmjenjeni Bošnjaci iz Brčkog kao da se pitaju: "Zar je moguće da su sve preživjeli i dočekali slobodu."

REZIME

Nijedno područje u Evropi nije bilo izloženo tolikoj promjeni granica, naroda i gospodara kao što je Balkan. Bosna i Hercegovina je, opet, specifičnost na Balkanu. Njene granice su najmanje mijenjane. Osvajači su je razarali, pljačkali i odlazili, ostajali, ponekad i gradili i oplemenjivali, unoseći svoje. Bosna i Hercegovina je tako postala stjecište naroda, vjera, tradicija, i kultura. Tu se sastajao Istok i Zapad.

Bosna je prihvatila kršćanstvo, a raskol između pravoslavlja i katolicizma 1054. dočekala je na periferiji njihovog sukoba. Zbog toga se u njoj razvila specifična Crkva bosanska, tolerantna i prema katolicizmu i pravoslavlju. Potom je prihvatila islam i dala utočište i iz Španije protjeranim Jevrejima - Sefardima. Sve je to u Bosni i Hercegovini funkcioniralo na svoj način, niko nikome nije smetao, svoje je čuvao i njegovao, a tuđe poštovao.

Nijedan problem u Bosni i Hercegovini nije nastao unutra, među njenim religijama i narodima, kao posljedica nemogućnosti zajedničkog življenja, nego je dolazio sa strane. Problemi su do izražaja došli tek u drugoj polovini prošlog stoljeća. Ataci su, uglavnom, dolazili iz okruženja - Srbije i Hrvatske, kao rezultat velikodržavnih ideologija. Plemenitu

misao da je Bosna i Hercegovina država svih njenih naroda, nacionalisti među Srbima i Hrvatima su protumačili tako da ona može biti i samo njihova. Rivalitet ove dvije koncepcije se, uglavnom, prelamao preko Bošnjaka, pripadnika islama. U posljednjih 150 godina oni su u kontinuitetu žrtve hegemonizma i velikodržavnih projekata. Posljednji genocid nad Bošnjacima, izvršen u periodu 1991.-1995, po obimu i okrutnosti bio je najteži.

Agresiju na Bosnu i Hercegovinu izvršile su Srbija i Crna Gora, sa svojim saveznim snagama: Jugoslovenskom narodnom armijom, kasnije Vojskom SR Jugoslavije, jedinicama Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije i brojnim drugim srpskim oružanim formacijama. Agresiju je osmislila Srpska akademija nauka i umetnosti, vodio je politički i vojni vrh Srbije, na čelu sa Slobodanom Miloševićem, a duhovnu podršku je davala Srpska pravoslavna crkva. Po velikosrpskom projektu Bosna i Hercegovina je trebalo biti sastavni dio "Velike Srbije", u kojoj ne bi bilo mjesta za Bošnjake. Taj narod je, po tom projektu, prije svega, trebalo pobiti, a one koji prežive protjerati ili prevesti u pravoslavlje. Dakle, uništiti im svaki trag na ovim prostorima. Sudbina Bosne i Hercegovine prelamala se i kroz sudbinu Brčkog, u kojem su Bošnjaci bili većinsko stanovništvo.

Brčko je u svojoj historiji bilo tipičan primjer multietničkog grada u kojem su stoljećima u suživotu živjele četiri nacije, vjere, tradicije i kulture: srpsko-pravoslavna, hrvatsko-katolička, bošnjačko-islamska i jevrejska. U Drugom svjetskom ratu njemački okupator je Jevreje Bosne i Hercegovine gotovo istrijebio, a sa Bošnjacima to su, kao njihovi kolaboracionisti, pokušali četnici. Po popisu stanovništva iz 1991. godine opština Brčko je imala 87.627 stanovnika: 38.617 Bošnjaka (44,07%), 22.252 Hrvata (25,39%), 18.128 Srba (20,69%), dok se 5.731 stanovnik (6,54%), izjašnjavao kao Jugosloven, a 2.899 (3,30%) kao Ostali. Među Jugoslovenima su, uglavnom, bili Bošnjaci. Sam grad Brčko brojao je 41.406 stanovnika od toga Bošnjaka je bilo 22.994 (55,53%), Srba 8.253 (19,93%), Hrvata 2.894 (6,99%), Jugoslovena 5.211 (12,58%) i Ostalih 2.054 (4,96%). I u Gradu su, kao i na području opštine, među Jugoslovenima, uglavnom, bili Bošnjaci. Ovaj grad je bio Bosna i Hercegovina “u malom”, što je velikosrbima posebno smetalo, jer im takav suživot nije odgovarao.

U posljednjoj deceniji dvadesetog stoljeća Brčko je doživjelo tragediju kao malo koji grad u Bosni i Hercegovini. Naime, za vrijeme agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu samo u jednom logoru (logor “Luka”) i samo u jednom mjese-

cu, maju 1992, agresor je ubio na hiljade civila. Brčko je postalo jedno od najvećih stratišta bošnjačkog naroda. Bošnjake su ubijali na najokrutniji način - prije ubijanja su ih mučili, a onda, uglavnom, klali. Tijela ubijenih su bacali u rijeku Savu, zatrpavali na smetlištima, spaljivali u Kafileriji ili na automobilskim gumama, a veliki broj su zakopali i u masovne grobnice. Ubijeni nisu bili naoružani, nisu pružali otpor. Stradali su kao civili, nevine žrtve.

Prije osvajanja i okupacije Brčkog, agresor je postavio cilj da u ovom multietničkom gradu Srbi moraju biti dominantan narod. Bošnjaka i Hrvata, po njima, nije smjelo živjeti više od 10%. Danas, po završetku agresije u Brčkom živi samo oko 1.000 Bošnjaka i Hrvata, što je 3% u odnosu na ukupan broj prema popisu stanovništva iz 1991.

Ova knjiga govori o stradanju civila, prije svega Bošnjaka u Brčkom, govori kroz svjedočenja ljudi koji su imali nesreću da to dožive i sreću da prežive. Ovo je podsjećanje na ono što je bilo i upozorenje da se nikome, nikada i nigdje više ne smije desiti, ni ponoviti. Brčko je opomena novim generacijama čovječanstva.

Knjiga "BRČKO – GENOCID I SVJEDOČENJA" nema namjeru podsticanja međunacionalne netrepeljivosti, mržnje ili političke propagande. Ona je, jednostavno, jedan od

priloga za istraživanje istine o sudbini ljudi, ČOVJEKA – ŽRTVE necivilizacijskih postupaka u vremenu i okruženju u kojem je BOSNA, vjekovna paradigma tolerancije i suživota, postala žrtvom.

S U M M A R Y

There is no region in Europe that has been exposed to such the changes of borders, migrations of population and succession of rulers such as was the case of the Balkans. However, Bosnia and Herzegovina is a specific case within the Balkan. Her borders has been changed less than any others in the region. Her invaders succeeded in devastating and plundering her, and either left its territory or stayed there for a period of time, sometimes even building it and adding to its richness by introducing to Bosnia their own values. Thus Bosnia and Herzegovina became the meeting point of peoples, religions, traditions and cultures. This is where East and West have been meeting.

Bosnia adopted Christianity, whereas the schism between Orthodox and Catholic faiths, in 1504, left her at the very periphery of the clash. That is why a specific Bosnian Church developed here, tolerant both towards Catholicism and Orthodoxy. Then it accepted Islam and offered refuge to the Sephardic Jews evicted from Spain. In Bosnia they all functioned in its own way, nobody interfered with the others, everybody preserving and nourishing their own and respecting

the others' faith.

None of the problems in Bosnia and Herzegovina emerged from within, amongst her religions and peoples, as the consequence of intolerance and the impossibility of coexistence, but was rather imported from the outside. The problems became evident only in the second half of last century. The assaults were mainly launched from nearest vicinity - from Serbia and Croatia - as the result of their respective "greater-state" ideologies. The noble idea of Bosnia and Herzegovina being the state of all her peoples, the nationalist among the Serbs and Croats interpreted so that Bosnia could only belong to them. The rivalry between these two concepts have reflected, mainly, on the Bosniaks, the followers of Islam in Bosnia. In the last 150 years, they have continuously been the victims of hegemonistic and "greater-state" projects. The last genocide against Bosniaks, perpetrated in the period 1991 -1995 has been the gravest in scale and atrociousness .

The aggression against Bosnia and Herzegovina were launched by Serbia and Montenegro, with their federal forces: The Yugoslav Peoples' Army, later called the Army of FRY, the units of the Ministry of the Interior of Serbia and numerous other Serbian military formations. The aggression was conceived and planned by the Serb Academy of Arts and Sciences,

led by the political and military leadership of Serbia, with Milošević in command and with the spiritual support lavishly offered by the Serb Orthodox Church. According to the Greater Serbia project, Bosnia and Herzegovina was to become the integral part of “Greater Serbia” with no place provided for the Bosniaks. This people, according to this project, were to be killed, and only if they survived the plan was to either expel them or convert them to the Orthodox faith. Therefore, the aim was to erase every trace of their existence in this region. The fate of Bosnia and Herzegovina was reflected also through the destiny of Brčko, the town with prevailing Bosniak majority prior to the aggression.

In its history, Brčko was a typical example of a multi-ethnic town that remembers centuries of coexistence of four ethnic groups, faiths, traditions and cultures: Orthodox Serb, Croat Catholic, Bosnian Muslim and Jewish. In the WW II, the German invader has almost exterminated the Jews of Bosnia and Herzegovina while Bosniaks were victims of both the Germans and their collaborationists, the Chetniks who also tried to eradicate them. According to the 1991 Census, the population of the Brčko municipality was 87,627; 38,617 of Bosniaks (44,07 %), 22,252 Croats (25,39 %), 18,128 Serbs (20,69 %) while 5,731 of the citizens (6,54 %) declared them-

selves as Yugoslavs, and 2,899 (3,30 %) as “Others”. The Yugoslavs were mainly the Bosniaks. The town of Brčko had 41, 406 citizens, of which 22,994 or 55,53 % were Bosniaks, 8,253 or 19,92 % Serbs, 2,894 or 6,99% Croats and 5,122 or 12,58 % Yugoslavs and “Others” were 2,054 (4,96 %). In the Town itself most of those who declared themselves as Yugoslavs were of Bosniak background. This town was a “small Bosnia and Herzegovina”, which the ideologists of “Greater Serbia” could not accept because the idea of coexistence was for them unacceptable.

In the last decade of the XX century Brčko has suffered an unprecedented tragedy; it suffered more than most of the Bosnian towns. During the aggression against the Republic of Bosnia and Herzegovina in one concentration camp alone (the one known as “Luka”) and in one month alone (May 1992) the aggressor killed thousands civilians. Brčko became one of the biggest slaughterhouses for the Bosniaks. Bosniaks were murdered in the most atrocious ways - tortured before killing - and then mainly being slaughtered. Their bodies were thrown into the Sava river, dumped in the rubbish heaps, burn down in the town pounds and along with the used car tires while great many of them were buried in the mass graves. The murdered people were not armed neither did they resist their murderers. They

were murdered as civilians - the innocent victims.

Before Brčko was invaded and occupied, the aggressor has set an aim: to turn the multi-ethnic town of Brčko into the place dominated by the Serbs. Their plan was to reduce the number of Bosniaks and Croats to not more than 10% of the overall population. Today, after the aggression, there are only 1,000 Bosniaks and Croats living in Brčko, only 3 % of their total number according to the 1991 Census.

This book is the testimony of the suffering of civilians, primarily Bosniaks in Brčko - through the testimonies of the people who were unhappy enough to go through it all and happy enough to survive it still. This is the reminder of what has happened and the warning that nobody should ever face it again. Brčko is the warning to the new generations of humanity.

The book BRČKO - GENOCIDE AND TESTIMINIES does not intend to inspire inter-ethnic intolerance, hatred and political propaganda. It is simply one of the contributions to the investigation into the truth on the destiny of people - the destiny of the HUMAN BEING TURNED INTO THE VICTIM of the uncivilized acts in the times and surrounding that made BOSNIA, the centuries old paradigm of tolerance and co-existence into the victim.

P R I L O Z I

A.

POČINIOCI ZLOČINA

1. Najodgovorniji planeri i naredbodavci

1. Ristanić (Petra) Đorđe, rođen 2. avgusta 1957. godine u Brčkom, stalno nastanjen u Brčkom u ulici Alekse Šantića broj 23. Ristanić je bio prvi predsjednik srpske opštine Brčko od maja 1992. godine i prvi predsjednik Ratnog predsjedništva u Brčkom.

2. Marković (Dragoljuba) Mile, rođen 1. oktobra 1934. godine u Brčkom, stalno nastanjen u Brčkom u ulici B. Bobića broj 1. Marković je bio član Ratnog predsjedništva i prvi predsjednik Izvršnog odbora opštine Brčko.

3. Vojinović (Uroša) Milenko, rođen 28. novembra 1946. godine u Tuzli. Do smrti, 28. juna 1995. godine živio u Brčkom u ulici Trg omladinskih radnih brigada bb. Vojinović je bio predsjednik Srpske demokratske stranke za opštinu Brčko i član Ratnog predsjedništva Brčkog.

4. Milinković Pavle, kao potpukovnik Jugoslovenske narodne armije bio je komandant Kasarne u Brčkom i član Ratnog predsjedništva Brčkog.

5. Milutinović (Vasilija) Milisav, rođen 18. septem-

bra 1933. godine u Kragujevcu, stalno nastanjen u Brčkom u ulici Ice Volovskog 28/II. Milutinović je bio rezervni major Jugoslovenske narodne armije, komandant Opštinskog štaba teritorijalne odbrane i član Ratnog predsjedništva opštine Brčko.

Navedena lica su najodgovornija za sve zločine koji su izvršeni u Brčkom, jer su bili nosioci političke, izvršne i vojne vlasti.

2. Poznati izvršioći

1. Jelisić Goran zvani "srpski Adolf", sin Aleksandra, rođen 7. juna 1968. godine u Bijeljini, po zanimanju KV mehaničar poljoprivrednih mašina.

2. Češić Ranko, sin Radovana, rođen 5. septembra 1964. godine u Drvaru.

3. Čajević Miloš, sin Sretka, rođen 25. juna 1965. godine u Brčkom.

4. Božić Božo, rodom iz okoline Beograda.

5. Božić Rade, rodom iz okoline Beograda.

6. Stravički Enver, zvani "Šok", rodom iz Bora, Republika Srbija.

7. Mitrović Goran, rodom iz okoline Bora, Republika Srbija.

8. Kostić Kosta, zvani "Kole", sin Stanka, rođen 18. januara 1952. godine u Modranima kod Bijeljine.

9. Rajčić Rajko, sin Đoke, rođen 27. oktobra 1947. godine u Bosanskom Petrovom Selu kod Gračanice, stalno nastanjen u ulici M. Udarnika bb. u Brčkom.

10. Rajčić Željko, sin Rajka, rođen 1. februara

1968. godine u Živinicama, stalno nastanjen u ulici M. Udarnika bb. u Brčkom.

11. Ostojić Cvjetko, sin Pere, rođen 27. avgusta 1936. godine u Brčkom, gdje je i stalno nastanjen u ulici S. Sidora br. 26, po zanimanju vozač.

12. Radušić Milenko, zvani "Pijevac", sin Save, rođen 7. aprila 1969. godine u Brčkom, gdje je i stalno nastanjen u ulici Vukosavačka br. 40.

13. Zarić Cvjetko, zvani "Rasporac", sin Vasilija, rođen 14. oktobra 1933. godine u Vitanovićima kod Brčkog, nastanjen u ulici J. Šibera br. 4 u Brčkom, po zanimanju bravar.

14. Marković Goran, zvani "Markulja", sin Boška, rođen 10. maja 1965. godine u Brčkom, nastanjen u ulici Radomira Cvetkovića br. 6 u Brčkom.

15. Rikanović Pero, sin Cvijetina, rođen 14. marta 1974. godine u Jasenici, opština Srebrenik, stalno nastanjen u mjestu Bukvik Gornji kod Brčkog.

16. Simonović Monika, kćerka Vere, vanbračna kćerka Ilić Bore, rođena 31. maja 1975. godine u Brčkom.

17. Simonović Konstantin, zvani "Kole", vanbračni sin Vere Simonović, rođen 5. septembra 1962.

godine u Brčkom, po zanimanju moler.

18. Pudić Borislav, zvani "Čiča", sin Stojana, rođen 26. juna 1954. godine u Brčkom, nastanjen u ulici Hivzije Jerkovića br. 138.

19. Knežević Radivoje, sin Božidara, rođen 19. decembra 1954. godine u Brčkom, nastanjen u ulici Radomira Cvetkovića br. 54, po zanimanju portir – čuvar.

20. Živković Dragan zvani "Travolta", sin Save, rođen 23. septembra 1953. godine u Brčkom, nastanjen u ulici Naste Nakića br. 58, po zanimanju radnik u SUP-u.

21. Lazić Vaso, zvani "Sova", sin Save, rođen 2. januara 1965. godine u Brčkom, nastanjen u mjestu Potočari br. 51 kod Brčkog.

22. Filipović Mladen, rodom iz okoline Brčkog.

23. Tomić Ilija, rodom iz Bukvika, opština Brčko, živi u Brčkom.

24. Tešić Cvetislav, rodom iz okoline Brčkog.

25. Savić Ljubiša, zvani "Mauzer", sin Đorđa, rođen 11. avgusta 1958. godine u Bijeljini, po zanimanju socijalni radnik, stalno nastanjen u Bijeljini.

26. Tuzlančić Duško, svojevremeno bio zamjenik Ljubiše Savića – Mauzera.

27. Tošić Miladin, zvani "Slovenac", rodom iz Maribora, Republika Slovenija, roditelji mu žive u mjestu Zimča, opština Visoko, a kao izbjeglica boravi u Brčkom.

28. Delić Milenko, zvani "Pika", sin Vojislava, rođen 31. decembra 1956. godine u Brčkom, nastanjen u ulici N. Kovačevića bb.

29. Tanasković Dragan, sin Vasilija, rođen 29. maja 1971. godine u Brčkom, nastanjen u ulici Hivzije Jerkovića br. 80.

30. Tadić Dušan, sin Marka, rođen 2. oktobra 1959. godine u Brčkom, nastanjen u mjestu Potočari kod Brčkog.

31. Gatarević Milenko, zvani "Bolero", sin Mitra, rođen 17. avgusta 1958. godine u Brčkom, nastanjen u ulici M. Markovića br. 3 u Brčkom.

32. Gojaković Milenko, sin Slobodana, rođen 10. decembra 1962. godine u Breziku kod Brčkog, nastanjen u ulici B. Kaurinovića br. 13 u Brčkom.

33. Vasić Lazo, zvani "Cvrčan", rodom iz Grčice, opština Brčko.

34. Ljubičić Slobodan, rođen 1972. godine u Brčkom.

35. Miličević Zvezdan, rodom iz Brčkog.

36. Obrenović Predrag, zvani "Šicer", sin Tihomira, rođen 3. marta 1971. godine u Brčkom, nastanjen u ulici Vukosavačka br. 85 u Brčkom.

37. Pajaković Stanko, rodom iz Brčkog, prije rata radio kao vozač u Autoprevoznom preduzeću "Laser" u Brčkom.

38. Rakić Jovan, zvani "Joco", iz Grčice, opština Brčko.

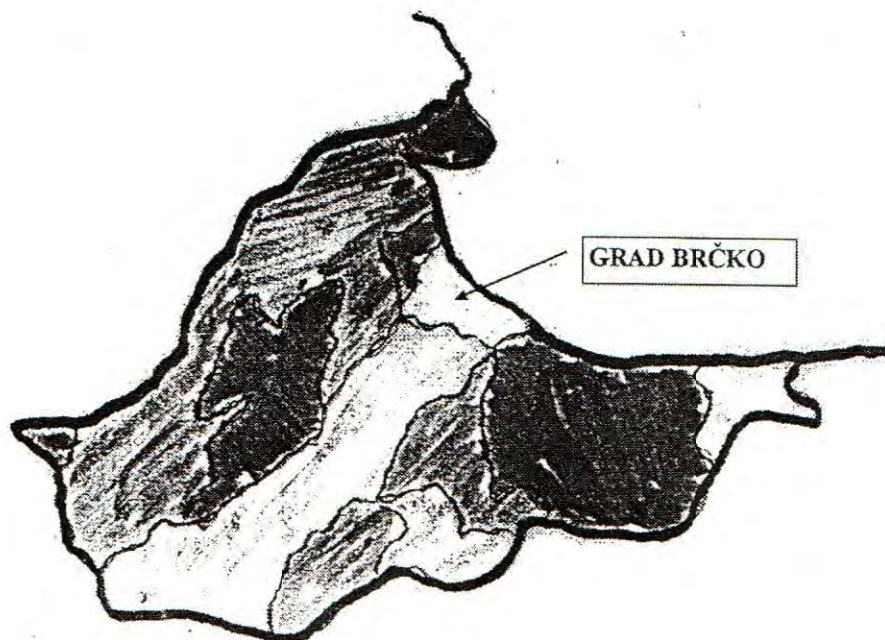
39. Božić Dragan, zvani "Pera", rodom iz Brčkog.

40. Miljković Slobodan, zvani "Lugar", rodom iz Kragujevca, Republika Srbija.

41. Stanić Radislav, zvani "Raco" iz Međaša kod Bijeljine.

B.
STRUKTURA STANOVNIŠTVA

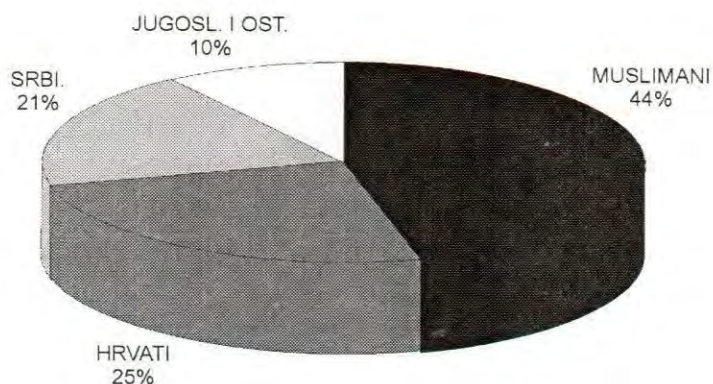
1. Područje općine Brčko prema rasporedu stanovnika po apsolutnoj većini

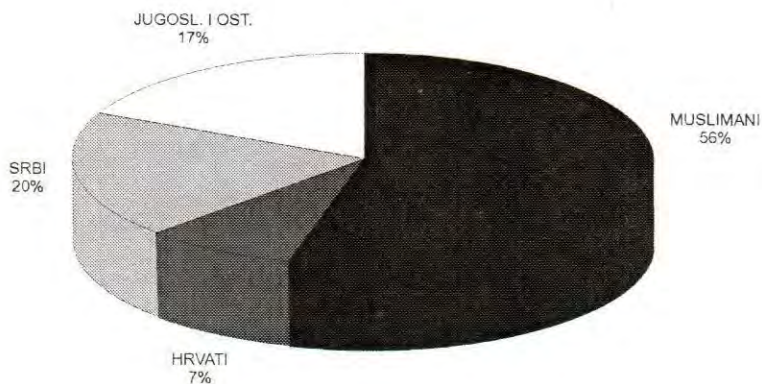
1991 godina

Apsolutna većina		Muslimani	38617	44 %
Apsolutna većina		Hrvati	22252	25 %
Apsolutna većina		Srbi	18128	21 %

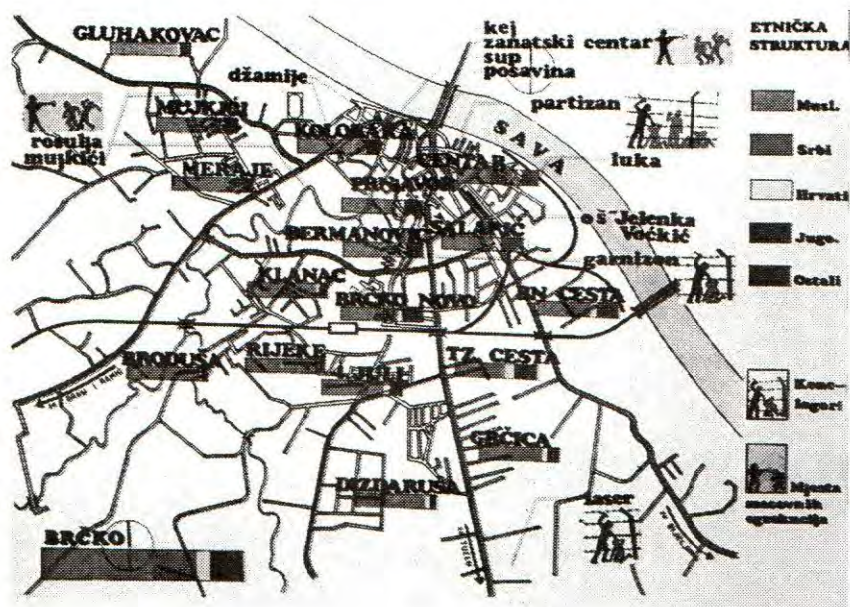
2. Raspored stanovništva općine Brčko prema nacionalnosti 1991. godine

3. Raspored stanovništva Grada prema nacionalnosti 1991. godine

4. Nacionalna struktura stanovništva po mjesnim zajednicama

Naziv mjesne zajednice	Ukupno	Hrvati	Bošnjaci	Srbi	Jugoslaveni	Ostali
1. Centar	3.568	471	1.282	1.039	605	171
2. Braća Ribar	1.166	104	621	156	229	56
3. 7. April (Šalapići)	1.654	154	600	438	363	99
4. I. Djermanovića	1.186	63	765	113	221	24
5. Bijeljinska Cesta	3.621	309	1.152	1.126	856	178
6. Tuzlanska Cesta	1.499	150	495	411	306	137
7. Brčko Novo	2.421	183	1.117	608	489	124
8. Kolobara	2.447	69	1.645	368	303	62
9. Meraje	2.586	48	2.086	156	227	69
10. Mujkići	1.660	97	1.137	196	180	50
11. Klanac	2.568	101	2.993	136	265	73
12. Grčica	3.226	197	920	1.631	289	189
13. Rijeke	1.561	24	1.378	49	61	49
14. 4. Juli	2.220	196	1.436	244	204	140
15. Broduša	3.208	29	2.867	55	127	130
16. Gluhakovac	1.604	70	1.041	257	168	68
17. Dizdaruša	1.788	112	1.507	58	63	48
18. 1. Maj	968	89	35	648	60	136
19. Donji Brezik	1.475	427	54	714	73	207
SVEGA:	41.426	2.893	23.031	8.403	5.089	2.010
PROCENTI	100%	6,98%	55,57%	20,28%	12,28%	4,85%

C.

**OPTUŽNICA ZA GENOCID NAD
BOŠNJACIMA**

1. Optužnica za genocid nad Bošnjacima protiv Gorana Jelisića i Ranka Češića

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

TU ILAC SUDA
PROTIV
GORANA JELISIĆA, poznatog i kao
Adolf;
RANKA ČEŠIĆA

OPTUŽNICA

Ričard Dž. Goldston (Richard J. Goldstone), tu ilac Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, u skladu s ovlaštenjima iz člana 18. Statuta Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ("Statut Suda"), optužuje:

1. Oko 30. aprila 1992, srpske snage iz Bosne i drugdje iz bivše Jugoslavije počele su borbe za kontrolu nad Brèkom, gradom odnosno općinom u Republici Bosni i Hercegovini u bivšoj Jugoslaviji. Srpske snage su silom protjerale hrvatske i muslimanske stanovnike iz njihovih domova i, uz pomoć lokalnih srpskih vlasti, držale ih u sabirnim centrima

gdje su mnogi ubijeni, premlaćivani i na druge načine zlostavljani. Mnoge žene, djeca i starci bili su zatočeni u selu Brezovo Polje. Mnogi vojno sposobni muškarci, i nekolicina žena, odvedeni su u logor Luka.

2. Od približno 7. maja 1992. do početka jula 1992, srpske su snage u logor Luka zatvorile stotine Muslimana i Hrvata, muškaraca, i nekolicinu žena, u neljudskim uslovima i pod oružanom stražom. Od približno 7. maja 1992. do otprilike 21. maja 1992, zatočnici su sistematski ubijani u Luci. Gotovo svakodnevno u navedenom periodu, optuženi su uz pomoć stražara ulazili u glavni hangar u Luci gdje je bila zatvorena većina zatočenika, odabirali zatočenike za saslušanja, tukli ih te često u njih pucali i ubijali ih.

3. Optuženi su, često uz pomoć logorskih stražara, obično iz blizine pucali zatočenicima u glavu ili leđa. Optuženi su zajedno s logorskim stražarima često prisiljavali zatočenike koje su namjeravali ubiti da polože glavu na metalnu rešetku kanalizacionog šahta koji se uliva u Savu, kako bi

nakon pucnjave trebali očistiti i ostaviti što manje tragova. Optuženi i stražari su zatim naređivali ostalim zatočenicima da tijela odnose na jedno od smetlišta gdje su tijela zatim slagana na gomilu, te kasnije utovarivana na kamione i odvožena u masovne grobnice izvan Brčkog, ili uklanjana na drugi način.

4. Od otprilike 21. maja 1992. do početka jula 1992, zatočenci su premlaćivani i, u manjoj mjeri nego prije, ubijani.

5. Početkom jula 1992, preživjeli zatočenci iz Luke prebačeni su u drugi zatočenički logor u Batković.

6. Za vrijeme postojanja logora Luka, srpske su vlasti ubile stotine muslimanskih i hrvatskih zatočenika.

Optuženi

7. **Goran JELISIĆ**, rođen 7. juna 1968. u Bijeljini, došao je u Brčko oko 1. maja 1992. iz Bijeljine gdje je radio kao mehaničar za poljoprivredne strojeve. Tokom većeg dijela mjeseca

maja 1992, **Goran JELISIĆ** je vršio dužnost komandanta logora Luka i sebe je nazivao “srpskim Adolfom”.

8. **Ranko ČEŠIĆ**, rođen 1964. u Drvaru, živio je prije rata u Brčkom. Tokom maja i juna 1992, očito je djelovao pod vlašću brčanske policije, a u logoru Luka je bio na jednoj od pozicija vlasti.

Opći podaci

9. Ukoliko u daljnjem tekstu nije drugačije naznačeno, sva djela i propusti koji se navode u ovoj optužnici dogodili su se u periodu od otprilike 17. aprila i 20. novembra 1992. u općini Brčko, u Republici Bosni i Hercegovini, na teritoriju bivše Jugoslavije.

10. U periodu na koji se odnosi ova optužnica, u Republici Bosni i Hercegovini trajalo je stanje oružanog sukoba i djelomične okupacije.

11. U periodu na koji se odnosi ova optužnica, sve osobe koje su u ovoj optužnici opisane kao žrtve bile su zaštićene Ženevskim konvencijama iz 1949. godine.

12. Za cijelo vrijeme na koje se odnosi ova optužnica, **Goran JELISIĆ** i **Ranko ČEŠIĆ** bili su dužni pridržavati se zakona i običaja koji reguliraju vođenje rata, uključujući Ženevske konvencije iz 1949. godine.

13. U skladu sa članom 7(1) Statuta Suda, **Goran JELISIĆ** i **Ranko ČEŠIĆ** lično su odgovorni za zločine navedene protiv njih u ovoj optužnici. Lična krivična odgovornost uključuje izvršenje, planiranje, pokretanje, naređivanje ili pomaganje i sudjelovanje u planiranju, pripremanju ili izvršenju zločina koji se navode u članovima 2. do 5. Statuta Suda.

14. Sva djela i propusti koji po optužnici predstavljaju zločine protiv čovječnosti bili su dio raširenih, sistematskih i masovnih napada na muslimansko i hrvatsko civilno stanovništvo Brčkoga.

15. U svakoj od tačaka ove optužnice u kojoj se optuženi terete za mučenje, djela su počinjena od strane, ili na poticaj, ili sa dozvolom ili uz znanje službene osobe ili osobe u službenom svojstvu iz jednog ili više sljedećih razloga: u cilju dobivanja

informacije ili priznanja od žrtve ili treće osobe, kao kazna za čin koji je počinila, ili se sumnja da je počinila žrtva ili treća osoba, u cilju zastrašivanja ili prinuđivanja žrtve ili treće osobe, i/ili iz bilo kojeg drugog razloga koji se zasnivao na diskriminaciji bilo koje vrste.

16.Paragrafi od 9. do 15. ponovo su navedeni i sastavni su dio dolje iznesenih optužbi.

OPTUŽBE

TAČKA 1

Genocid

17.U maju 1992, **Goran JELISIĆ**, s namjerom da uništi veći ili znatni dio bosanskog muslimanskog naroda kao nacionalne, etničke ili vjerske grupe, sistematski je ubijao muslimanske zatočenike unutar autobusnog preduzeća “Laser”, Policijske stanice Brčko i u logoru Luka. Predstavljao se kao “srpski Adolf”, govorio da je došao u Brčko da ubija Muslimane i često davao na znanje muslimanskim zatočenicima i ostalima koliko je Muslimana ubio. Osim što je ubio nebrojene zatočenike, čiji identitet

nije poznat, **Goran JELISIĆ** je naredio da se ubiju ili je lično ubio žrtve navedene u paragrafima 18, 20-30, 35. i 38. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio, počinio ili sudjelovao u sljedećem:

Tačka 1: **GENOCID**, zločin prema članu 4(2)(a) Statuta Suda.

TAČKE 2-4 Ubistvo Kemala Sulejmanovića

18. Dana 5. ili 6. maja 1992, **Goran JELISIĆ** je u pratnji više vojnika ušao u zgradu autobusnog preduzeća “Laser” u Brčkom i rekao zatočenicima da je on “srpski Adolf”. **Goran JELISIĆ** izveo je iz zgrade muslimanskog zatočenika Kemala Sulejmanovića, poznatog i kao Kemo, pucao i njega i ubio ga. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio ili počinio:

Tačka 2: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a) (namjerno ubistvo) Statuta Suda;

Tačka 3: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;

Tačka 4: **ZLOČINI PROTIV
ČOVJEČNOSTI**, po članu
5(a)(ubistvo) Statuta Suda;

TAČKE 5-7

Ubistvo Sakiba Bećirevića i četiri druga muškarca

19. Oko 5. maja 1992, **Ranko ČEŠIĆ** otišao je u sportsku dvoranu Partizan u Brčkom gdje su bili zatočeni muslimanski civili i iz dvorane izveo muslimanskog zatočenika Sakiba Bećirevića (poznatog i kao Kibe), te četiri druga čovjeka koji su se zvali “Pepa”, “Sale” i dva sina izvjesnog Avde. **Ranko ČEŠIĆ** postrojio je ovih pet zatočenika i ubio ih rafalom iz vatrenog oružja. Tim je radnjama **Ranko ČEŠIĆ** počinio:

- Tačka 5: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;
- Tačka 6: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I
OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;
- Tačka 7: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 8-10

Ubistvo nepoznatog muškarca

20. Oko 6. ili 7. maja 1992, **Goran JELISIĆ** otišao je s nepoznatim zatočenikom niz ulicu u blizini Policijske stanice u Brčkom, te mu je tada pucao u glavu iz pištolja “Škorpion”. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** počinio:

- Tačka 8: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;
- Tačka 9: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;
- Tačka 10: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 11-13

Ubistvo Hasana Jašarevića

21. Oko 7. maja 1992, **Goran JELISIĆ** je pištoljem “Škorpion” pucao i ubio Hasana Jašarevića, muslimanskog zatočenika koji je pobjegao iz policijske stanice Brčko. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** počinio:

- Tačka 11: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;
- Tačka 12: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubojstvo) Ženevskih konvencija;
- Tačka 13: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 14-16

Ubistvo mladića iz Šinteraja

22. Oko 7.maja 1992, **Goran JELISIĆ** izišao je iz Policijske stanice Brčko sa mladićem iz okolice Šinteraja, čiji identitet nije poznat. **Goran JELISIĆ** se sa mladićem udaljio od policijske stanice do mjesta gdje je na mladića pucano i gdje je ubijen. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio ili počinio:

- Tačka 14: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;
- Tačka 15: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;

Tačka 16: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 17-19

Ubistvo Ahmeta Hodžića ili Hadžića

23. Oko 7. maja 1992, **Goran JELISIĆ** izveo je muslimanskog zatočenika Ahmeta Hodžića (poznatog i kao Papa), vođu brčanskog ogranka SDA (muslimanska politička stranka) iz Policijske stanice Brčko i pretukao ga palicom. Zajedno s dva stražara, **Goran JELISIĆ** odveo je Ahmeta Hodžića na isto mjesto gdje je, prethodno, istog dana **Goran JELISIĆ** ubio mladog zatočenika iz Šinteraja. **Goran JELISIĆ** rekao je Ahmetu Hodžiću da sada posljednji put gleda svoj grad i ubio ga. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio, počinio ili sudjelovao u sljedećem:

Tačka 17: **TEŠKA POVREDA**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;

Tačka 18: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;

Tačka 19: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda;

TAČKE 20-22
Ubistvo Suada

24. Oko 7. maja 1992, **Goran JELISIĆ** izveo je muslimanskog zatočenika po imenu Suad iz Policijske stanice Brčko i tukao ga kundakom puške. **Goran JELISIĆ** je zajedno s nekim vojnicima odveo Suada do istog mjesta gdje je, prethodno, toga dana **Goran JELISIĆ** ubio Ahmeta Hodžića i mladića iz Šinteraja. Kad su došli do tog mjesta, na Suada je pucano i ubijen je. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio, počinio ili sudjelovao u sljedećem:

Tačka 20: **TEŠKA POVREDA**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;

Tačka 21: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;

Tačka 22: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda;

TAČKE 23-25
Ubistvo Amira Novalića

25. Oko 7. maja 1992, u policijskoj stanici Brčko, **Goran JELISIĆ** pucao je u muslimanskog zatočenika Amira Novalića (poznatog i kao Fric) i ubio ga. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio, ili počinio:

Tačka 23: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;

Tačka 24: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;

Tačka 25: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 26-28
Ubistvo Seada Ćerimagića i Jasminka Ćumurovića

26. Oko 8. maja 1992, **Goran JELISIĆ** i **Ranko ČEŠIĆ** izveli su muslimanske zatočenike Seada Ćerimagića (poznatog i kao Čita) i Jasminka Ćumurovića (poznatog i kao Jašče ili Jasmin) iz glavnog hangara u logoru Luka, te u njih pucali i ubili

ih. Tim su radnjama **Goran JELISIĆ** i **Ranko ČEŠIĆ** potakli, naredili, počinili ili sudjelovali u sljedećem:

- Tačka 26: **TEŠKA POVREDA**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;
- Tačka 27: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;
- Tačka 28: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 29-31

Ubistvo Huse i Smajila Zahirovića

27. Oko 8. maja 1992, u logoru Luka, **Goran JELISIĆ** optužio je dva brata Muslimana iz Zvornika, Husu i Smajila Zahirovića, da su se borili na strani muslimanskih snaga otpora. **Goran JELISIĆ** ih je izveo ispred glavnog hangara gdje je na njih pucano te su ubijeni. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio, ili počinio:

- Tačka 29: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;

- Tačka 30: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;
- Tačka 31: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 32-37

Mučenje i ubistvo Naze Bukvić

28. Oko 9. maja 1992, u blizini glavnog hangara u logoru Luka, **Goran JELISIĆ**, **Ranko ČEŠIĆ** i drugi ispitivali su muslimansku zatočenicu Nazu Bukvić o mjestu boravka i aktivnostima njenog brata, tukli je pendrecima i lopatom te je zatim ubili. Tim su radnjama **Goran JELISIĆ** i **Ranko ČEŠIĆ** potakli, naredili, počinili ili sudjelovali u sljedećem:

- Tačka 32 i 33: **TEŠKE POVREDE**, po članovima 2(b)(mučenje) i 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;
- Tačka 34 i 35: **KRŠENJE RATNIH ZLOČINA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(mučenje) i (ubistvo) Ženevskih konvencija;

Tačka 36 i 37: **ZLOČIN PROTIV
ČOVJEČNOSTI**, po članu
5(f)(mučenje) i 5(a)(ubistvo) Statuta
Suda.

TAČKE 38-40
Ubistvo Muharema Ahmetovića

29. Oko 9. maja 1992, **Goran JELISIĆ** poz-
vao je muslimanskog zatočenika Muharema
Ahmetovića, oca Naze Bukvić, da izađe iz glavnog
hangara u logoru Luka i ubio ga. Tim je radnjama
Goran JELISIĆ potakao, naredio, ili počinio:

Tačka 38: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(nam-
jerno ubistvo) Statuta Suda;

Tačka 39: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I
OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu
3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;

Tačka 40: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po
članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 41-43
Ubistvo Stipe Glavočevića

30. Oko 9. maja 1992, **Goran JELISIĆ** doveo je u glavni hangar u Luci hrvatskog zatočenika po imenu Stipo Glavočević (poznatog i kao Stjepo), kojem je bar jedno uho bilo odrezano i koji je bio obliven krvlju, i natjerao ga da klekne usred hangara. **Goran JELISIĆ** pretukao je Stipu Glavočevića. Zatim je **Goran JELISIĆ** naložio jednom stražaru da puca u Stipu Glavočevića odmah do ulaza u glavni hangar. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio, počinio ili sudjelovao u sljedećem:

- Tačka 41: **TEŠKA POVREDA**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;
- Tačka 42: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;
- Tačka 43: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 44-46

Ubistvo Sejde

31. Oko 9. maja 1992, izvjesni Sejdo, muslimanski ribar, čije prezime nije poznato, dovezen je u logor Luka u prtljažniku automobila. **Ranko ČEŠIĆ** smjestio je Sejdu u manje skladište, pretukao ga a zatim u njega pucao i ubio ga. Tim je radnjama **Ranko ČEŠIĆ** počinio:

- Tačka 44: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;
- Tačka 45: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;
- Tačka 46: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 47-49

Ubistvo Mirsada Glavovića

32. Oko 11. maja 1992, **Ranko ČEŠIĆ** pozvao je muslimanskog policajca Mirsada Glavovića da iziđe iz glavnog hangara u logor Luka. **Ranko ČEŠIĆ** naredio je Mirsadu Glavoviću da se pozdravi i rukuje s drugim zatočenicima. **Ranko ČEŠIĆ** tada

je izveo Mirsada Glavovića iz zgrade hangara, pretukao ga i ubio. Tim je radnjama **Ranko ČEŠIĆ** potakao, naredio, ili počinio:

Tačka 47: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;

Tačka 48: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;

Tačka 49: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 50-52

Seksualno zlostavljanje

33. Oko 11. maja 1992, u logoru Luka, **Ranko ČEŠIĆ** natjerao je uz prijeljnu vatrenim oružjem muslimanske zatočenike A i B, dva brata koji su ondje bili zatočeni, da jedan drugog tuku i da vrše seksualne radnje jedan nad drugim u prisustvu ostalih, čime ih je teško ponizio i degradirao. Tim radnjama **Ranko ČEŠIĆ** je potakao, naredio, ili počinio:

Tačka 50: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(b)(nečovječno postupanje) Statuta Suda;

- Tačka 51: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(c)(ponižavajuće i degradirajuće postupanje) Ženevskih konvencija;
- Tačka 52: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(g)(silovanje, što obuhvaća i druge oblike seksualnog zlostavljanja) Statuta Suda.

TAČKE 53-55

Premlaćivanje Zećira i Rešada Osmića

34. Između 10. i 12. maja 1992, **Goran JELISIĆ** sudjelovao je u ispitivanju i premlaćivanju dva brata Muslimana, Zećira i Rešada Osmića. **Goran JELISIĆ** pendrekom je tukao Zećira i Rešada Osmića i isijekao je podlaktice Rešada Osmića vojničkim nožem. Oba su brata zadobila ozljede glave, a Rešad je uslijed premlaćivanja izgubio svijest. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio, ili počinio:

- Tačka 53: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(c)(namjerno nanošenje teške patnje) Statuta Suda;
- Tačka 54: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I**

OBIČAJA, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(okrutno postupanje) Ženevskih konvencija;

Tačka 55: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(i)(nečovječna djela) Statuta Suda.

TAČKE 56-58
Ubistvo Novalije

35. Oko 12. maja 1992, u glavnom hangaru u logoru Luka **Goran JELISIĆ** pretukao je Novaliju, Muslimana starije dobi, metalnom cijevi, lopatom i drvenim štapom. Novalija je od batina umro. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio, ili počinio:

Tačka 56: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;

Tačka 57: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;

Tačka 58: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 59-61
Ubistvo Nihada Jašarevića

36. Oko 12. ili 13. maja 1992, u glavnom hangaru u logoru Luka, **Ranko ČEŠIĆ** i još jedna osoba pretukli su muslimanskog zatočenika Nihada Jašarevića drvenom palicom u kojoj se nalazio olovni cilindar, čime su ga i ubili. Tim je radnjama **Ranko ČEŠIĆ** potakao, naredio, počinio ili sudjelovao u sljedećem:

- Tačka 59: **TEŠKA POVREDA**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;
- Tačka 60: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubojstvo) Ženevskih konvencija;
- Tačka 61: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 62-64
Premlaćivanje Muhameda Bukvića

37. Oko 13. maja 1992, u Luci, **Goran JELISIĆ** je muslimanskog zatočenika Muhameda Bukvića pendrekom mlatio po cijelom tijelu. Tim je

radnjama **Goran JELISIĆ** počinio:

- Tačka 62: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(c)(namjerno nanošenje teške patnje) Statuta Suda;
- Tačka 63: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(okrutno postupanje) Ženevskih konvencija;
- Tačka 64: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(i)(nečovječna djela) Statuta Suda.

TAČKE 65-67

Ubojstvo Adnana Kucalovića

38. Oko 18. maja 1992, **Goran JELISIĆ** pozvao je muslimanskog zatočenika Adnana Kucalovića da iziđe iz glavnog hangara u Luci. **Goran JELISIĆ** optužio je Adnana Kucalovića da mu se brat bori na strani muslimanskih snaga otpora. **Goran JELISIĆ** je zatim sudjelovao u pucanju na Adnana Kucalovića i njegovom ubistvu. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio, počinio ili sudjelovao u sljedećem:

- Tačka 65: **TEŠKA POVREDA**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;

- Tačka 66: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;
- Tačka 67: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 68-70

Premlaćivanje Amira Didića

39. U periodu od oko 20. do 28. maja 1992, **Goran JELISIĆ** ispitivao je i redovno premlaćivao muslimanskog zatočenika Amira Didića pendrekom, komadom kabla i prskalicom vatrogasnog šmrka, od čega je Amir Didić izgubio svijest. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio ili počinio:

- Tačka 68: **TEŠKU POVREDU**, po članu 2(a)(namjerno nanošenje teške patnje) Statuta Suda;
- Tačka 69: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(okrutno postupanje) Ženevskih konvencija;
- Tačka 70: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(i)(nečovječna djela) Statuta Suda.

TAČKE 71-73

Ubistvo dva neidentificirana muškarca

40. U periodu od oko 1. do 6. juna 1992, **Ranko ČEŠIĆ** izveo je četiri zatočenika čiji identitet nije poznat, iz upravne zgrade logora Luka na asfalt-nu cestu ispred glavnog hangara gdje je, uz pomoć dva stražara, pucao i ubio najmanje dva zatočenika. Tim je radnjama **Ranko ČEŠIĆ** potakao, naredio, počinio ili sudjelovao u sljedećem:

- Tačka 71: **TEŠKA POVREDA**, po članu 2(a)(namjerno ubistvo) Statuta Suda;
- Tačka 72: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(ubistvo) Ženevskih konvencija;
- Tačka 73: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(a)(ubistvo) Statuta Suda.

TAČKE 74-76

Opći uslovi u logoru Luka

41. Od oko 7. maja do oko 28. maja 1992, **Goran JELISIĆ** je vršio dužnost komandanta logora Luka gdje je stvorio atmosferu straha time što je ubijao, zlostavljao i prijetio zatočenicima, čime im je

zadavao izuzetno teške psihičke traume, degradirao ih i držao u strahu od tjelesnih povreda i smrti. **Goran JELISIĆ** je isto tako stvorio i održavao nečovječne uslove u logoru Luka time što je zatočenicima uskraćivao potrebnu hranu, vodu, liječničku pomoć, zahodske prostorije i odgovarajuće uslove za spavanje. **Ranko ČEŠIĆ** pomagao je **Goranu JELISIĆU** u stvaranju atmosfere terora i nečovječnih uslova u logoru Luka. Tim su radnjama **Goran JELISIĆ** i **Ranko ČEŠIĆ** potakli, naredili, počinili ili sudjelovali u sljedećem:

- Tačka 74: **TEŠKA POVREDA**, po članu 2(c)(namjerno nanošenje teške patnje) Statuta Suda;
- Tačka 75: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3. Statuta Suda i članu 3(1)(a)(okrutno postupanje) Ženevskih konvencija;
- Tačka 76: **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, po članu 5(i)(nečovječna djela) Statuta Suda.

TAČKA 77
Pljačka privatne imovine

42. U periodu od oko 7. maja do 28. maja 1992. **Goran JELISIĆ** sudjelovao je u otimanju novca, satova i druge vrijedne imovine od osoba zatočenih u logoru Luka, među kojima su bili Hasib Begić, Zećir Osmić, Enes Zukić i Armin Drapić. Tim je radnjama **Goran JELISIĆ** potakao, naredio, počinio ili sudjelovao u sljedećem:

Tačka 77: **KRŠENJE RATNIH ZAKONA I OBIČAJA**, po članu 3(e)(pljačka) Statuta Suda.

Richard J. Goldstone

Tužilac

UNITED NATIONS

NATIONS UNIES

INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL
FOR THE FORMER YUGOSLAVIA

CHURCHILLPLEIN, 1, P.O. BOX 13888
2301 EW THE HAGUE, NETHERLANDS
TELEPHONE: 31 70 416-5343
FAX: 31 70 416-5355

PRESS AND INFORMATION OFFICE

TRIBUNAL PÉNAL INTERNATIONAL
POUR L'EX-YOUGOSLAVIE

CHURCHILLPLEIN, 1, B.P. 13888
2301 EW/LA HAYE, PAYS-BAS
TELEPHONE: 31 70 416-5343
FAX: 31 70 416-5355

BUREAU DE PRESSE ET D'INFORMATION

INDICTMENT 6

Jelusic & Cestic
("Brcko")

(21 July 1995)

PRESS AND INFORMATION OFFICE
BUREAU DE PRESSE ET D'INFORMATION

TEL : (31) 70 - 416 5343

FAX : (31) 70 - 416 5355

*HAŠKI TRIBUNAL: Naslovna strana Optužnice protiv Jelisića i
Češića*

30 JUNE 1995
IT-95-10-I 131
D 131 - D 119 *mgj*

**THE INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL
FOR THE FORMER YUGOSLAVIA**

THE PROSECUTOR
OF THE TRIBUNAL

AGAINST

GORAN JELISIĆ, a/k/a
Adolf;
RANKO ČEŠIĆ;

INDICTMENT

Richard J. Goldstone, Prosecutor of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, pursuant to his authority under Article 18 of the Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia ("Tribunal Statute"), charges:

1. Beginning on about 30 April 1992, Serb forces from Bosnia and elsewhere in the former Yugoslavia fought to obtain control of Brčko, a town and municipality in the Republic of Bosnia and Herzegovina in the former Yugoslavia. Serb forces forcibly expelled Croat and Muslim residents from their homes, and, with the assistance of local Serb authorities, held them at collection centres, where many were killed, beaten and otherwise mistreated. Many of the women, children and elderly were confined at the nearby village of Brezovo Polje. Most of the men of military age, and a few women, were taken to Luka camp.
2. From about 7 May 1992 until early July 1992, Serb forces confined hundreds of Muslim and Croat men, and a few women, at Luka camp in inhumane conditions and under armed guard. From about 7 May 1992 until about 21 May 1992, detainees were systematically killed at Luka. Almost every day during that time, the accused, often assisted by camp guards, entered Luka's main hangar where most detainees were kept, selected detainees for interrogation, beat them and then often shot and killed them.
3. The accused, often assisted by camp guards, usually shot detainees at close range in the head or back. Often, the accused and camp guards forced the detainees who were to be shot to put their heads on a metal grate that drained into the Sava River, so that there would be minimal clean-up after the shootings. The accused and guards then ordered other detainees to move the bodies to one of two disposal areas where the bodies were piled until they were later loaded on trucks and taken to mass graves outside the town of Brčko or disposed of in other ways.

HAŠKI TRIBUNAL: Prva strana Optužnice protiv Jelisića i Češića

15. In each count of this indictment charging torture, the acts were committed by, or at the instigation of, or with the consent or acquiescence of, an official or person acting in an official capacity, and for one or more of the following purposes: to obtain information or a confession from the victim or a third person; to punish the victim for an act the victim or a third person committed or was suspected of having committed; to intimidate or coerce the victim or a third person; and/or for any reason based upon discrimination of any kind.

16. Paragraphs 9 to 15 are realleged and incorporated into each of the charges set forth below.

CHARGES

COUNT 1

Genocide

17. In May 1992, Goran JELISIĆ, intending to destroy a substantial or significant part of the Bosnian Muslim people as a national, ethnical, or religious group, systematically killed Muslim detainees at the Laser Bus Co., the Brčko police station and Luka camp. He introduced himself as the "Serb Adolf", said that he had come to Brčko to kill Muslims, and often informed the Muslim detainees and others of the number of Muslims he had killed. In addition to killing countless detainees, whose identities are unknown, Goran JELISIĆ ordered or personally killed the victims described in paragraphs 18, 20-30, 35 and 38. By these actions, Goran JELISIĆ instigated, ordered, committed or aided and abetted:

Count 1: GENOCIDE, a crime recognized by Article 4(2)(a) of the Tribunal Statute.

COUNTS 2-4

Killing of Kemal Suleimanović

18. On about 5 or 6 May 1992, Goran JELISIĆ, accompanied by several soldiers, entered the Laser Bus Company building in Brčko and announced to the detainees that he was the "Serb Adolf." Goran JELISIĆ took the Muslim detainee Kemal Sulejmanović, also known as (hereafter a/k/a) Kemo, from the building and shot and killed him. By these actions, Goran JELISIĆ instigated, ordered or committed:

Count 2: a GRAVE BREACH recognized by Article 2(a) (wilful killing) of the Tribunal Statute;

Count 3: a VIOLATION OF THE LAWS OR CUSTOMS OF WAR recognized by Article 3 of the Tribunal Statute and Article 3(1)(a) (murder) of the Geneva Conventions;

Count 4: a CRIME AGAINST HUMANITY recognized by Article 5(a) (murder) of the Tribunal Statute;

Count 27: a **VIOLATION OF THE LAWS OR CUSTOMS OF WAR** recognized by Article 3 of the Tribunal Statute and Article 3(1)(a) (murder) of the Geneva Conventions;

Count 28: a **CRIME AGAINST HUMANITY** recognized by Article 5(a) (murder) of the Tribunal Statute.

COUNTS 29-31

Killing of Huso and Smajil Zahirović

27. On about 8 May 1992, at Luka camp, **Goran JELISIĆ** accused two Muslim brothers from Zvornik, Huso and Smajil Zahirović, of fighting for the Muslim resistance. **Goran JELISIĆ** took them outside of the main hangar building where they were shot and killed. By these actions, **Goran JELISIĆ** instigated, ordered or committed:

Count 29: a **GRAVE BREACH** recognized by Article 2(a) (wilful killing) of the Tribunal Statute;

Count 30: a **VIOLATION OF THE LAWS OR CUSTOMS OF WAR** recognized by Article 3 of the Tribunal Statute and Article 3(1)(a) (murder) of the Geneva Conventions;

Count 31: a **CRIME AGAINST HUMANITY** recognized by Article 5(a) (murder) of the Tribunal Statute;

COUNTS 32-37

Torture and killing of Naza Bukvić

28. On about 9 May 1992, near the main hangar building at Luka camp, **Goran JELISIĆ**, **Ranko ČEŠIĆ** and others questioned the Muslim detainee Naza Bukvić about the whereabouts and activities of her brother, beat her with police batons and a shovel and then killed her. By these actions, **Goran JELISIĆ** and **Ranko ČEŠIĆ** instigated, ordered, committed or aided and abetted:

Count 32 and 33: **GRAVE BREACHES** recognized by Articles 2(b) (torture) and 2(a) (wilful killing) of the Tribunal Statute;

Count 34 and 35: **VIOLATIONS OF THE LAWS OR CUSTOMS OF WAR** recognized by Article 3 of the Tribunal Statute and Article 3(1)(a) (torture) and (murder) of the Geneva Conventions;

Count 36 and 37: **CRIMES AGAINST HUMANITY** recognized by Articles 5(f) (torture) and 5(a) (murder) of the Tribunal Statute.

inhumane conditions at Luka. By these actions, **Goran JELISIĆ** and **Ranko ČEŠIĆ** instigated, ordered, committed or aided and abetted:

Count 74: a **GRAVE BREACH** recognized by Article 2(c) (wilfully causing great suffering) of the Tribunal Statute;

Count 75: a **VIOLATION OF THE LAWS OR CUSTOMS OF WAR** recognized by Article 3 of the Tribunal Statute and Article 3(1)(a) (cruel treatment) of the Geneva Conventions;

Count 76: a **CRIME AGAINST HUMANITY** recognized by Article 5(i) (inhumane acts) of the Tribunal Statute.

COUNT 77

Plunder of private property

42. From about 7 May to about 28 May 1992, **Goran JELISIĆ** participated in the plunder of money, watches and other valuable property belonging to persons detained at Luka camp, including Hasib Begić, Zejčir Osmić, Enes Zukić and Armin Drapić. By these actions, **Goran JELISIĆ** instigated, ordered, committed or aided and abetted:

COUNT 77: a **VIOLATION OF THE LAWS OR CUSTOMS OF WAR** recognized by Article 3(e) (plunder) of the Tribunal Statute.

Richard J. Goldstone
Prosecutor

SADRŽAJ

UVODNE NAPOMENE	5
Prof. dr Smail Čekić, VOJNE PRIPREME ZA ZLOČINE U BRČKOM	9
I DOGAĐAJI DO POČETKA NAPADA NA BRČKO ...	21
1. Višestranački izbori u Brčkom 1990.	23
2. Pripreme za napad na Brčko	27
3. Nastojanja za mirno rješenje posto jećeg stanja	31
4. Pokušaji da se organizira odbrana	33
5. Zahtjev SDS-a za podjelu Grada	37
6. Tiha okupacija Grada	41
II ORUŽANI NAPAD NA BRČKO	55
1. Rušenje mostova na Savi	57
2. Sastanak Savjeta za narodnu odbranu	65
3. Stanje u Policijskoj stanici	71
4. Obraćanje predsjednika Opštine građanima putem Televizije	75
5. Bošnjaci i Hrvati napuštaju Grad	83
6. Napad na Policijsku stanicu	87
7. Izrastanje jezgra odbrane	91
8. Efektivna okupacija Grada	93
III SABIRNI CENTRI	111
1. Odvođenje civila u sabirne centre	113
2. Sabirni centar Bolnica	135
3. Sabirni centar Stara džamija	137

4.	Sabirni centar "Laser"	145
5.	Sabirni centar hotel "Posavina"	147
6.	Sabirni centar Kasarna	149
7.	Sabirni centar Zgrada SUP-a	155
8.	Sabirni centar Fiskulturni dom	165
IV KONCENTRACIONI LOGOR LUKA		181
1.	Režim u logoru	183
2.	Likvidacije u logoru	197
3.	Masovne grobnice	223
V STRADANJA U OKUPIRANOM BRČKOM		243
1.	Teror u Gradu	245
2.	Silovanja i seksualna zlostavljanja.....	257
3.	Pljačke	275
4.	Pokrštavanje Bošnjaka i uništavanje džamija	279
5.	"Radna obaveza"	281
6.	Razmjene	283
REZIME		297
SUMMARY		303
PRILOZI		309
A. POČINIOCI ZLOČINA		311
1.	Najodgovorniji planeri i naredbodavci ..	313
2.	Poznati izvršioци.....	315
B. STRUKTURA STANOVNIŠTVA		
1.	Područje općine Brčko prema rasporedu stanovnika po apsolutnoj većini	320

2. Raspored stanovništva Općine Brčko prema nacionalnosti 1991. godine	323
3. Raspored stanovništva Grada prema nacionalnosti 1991. godine	324
4. Nacionalna struktura stanovništva po mjesnim zajednicama	325
C. OPTUŽNICA ZA GENOCID	
NAD BOŠNJACIMA	
	327
1. Optužnica za genocid nad Bošnjacima protiv Gorana Jelisića i Ranka Češića	329
S A D R Ž A J	361